

PRZEŁOŻONY (1341) *part praet pass pf*

przełożony (1251), **przełożon** (87), przełożony *a.* przełożon (3).

e oraz *pierwsze o jasne; w formach złożonych* -on- (65), -ón- (7); -ón- *OrzQuin* (5); -on- : -ón- *BiałKat* (1:2); *w formach niezłożonych* -on (2), -ón (1); -on *SarnStat*; -on : -ón *Mącz* (1:1); -ona (5), -óna (1) *GrzepGeom*; -ono.

comp i sup (nã)przełożeńszy (11+1); -eńszy (1), -(e)ńszy (11).

sg m N przełożony, przełożeńszy (147), przełożon (70); ~(*attrib*) -ony (21); ~(*praed*) -on (70), -ony (36); -on *MetrKor*, *FalZioł*, *BielŻyw* (2), *RejJóz*, *KromRozm I*, *KromRozm III* (4), *LubPs*, *GroicPorz* (2), *RejWiz*, *UstPraw* (5), *BibRadz* (4), *GrzegRóżn*, *Mącz* (2), *KuczbKat* (2), *RejZwierc*, *BudNT* (4); -ony *HistJóz*, *RejKup*, *GliczKsiąż*, *Leop*, *SkarJedn*, *SkarŻyw* (2), *CzechEp*, *NiemObr*, *Calep* (2), *WujNT* (3); -on : -ony *RejPs* (2:1), *BielKron* (24:2), *RejPos* (3:6), *WujJud* (1:3), *WujJudConf* (1:1), *RejPosRozpr* (3:1), *ModrzBaz* (1:1), *StrykKron* (1:4), *SarnStat* (1:3). ◇ *G* przełożonego (45); -égo (2), -(e)go (43). ◇ *D* przełożonému, przełożeńszému (36); -ému (1), -(e)mu (35). ◇ *A* przełożonego (29), przełożony (3); -égo (2), -(e)go (27). ◇ *I* przełożonym (96), przełożon(e)m, przełożeńsz(e)m (4); -(e)m *RejPs*, *MurzHist*, *GórnRozm*; -ym : -(e)m *BibRadz* (4:1); ~(e)m (3), -em (1) *MurzHist*. ◇ *L* przełożonym (2). ◇ *V* przełożony (4). ◇ *f N* przełożoną (16), przełożona (6), przełożon(a) (5); ~(*attrib*) -ã (2) *OpecŻywSandR*, *SkarŻyw*, -a (1) *BielKron*; ~(*praed*) -ã (9), -a (5); -ã *CzechRozm*, *ReszPrz*, *BielSen* (2), *WujNT* (3), *SarnStat*; -a *BielKron*, *Mącz*, *GrzepGeom*, też *HistAl*; -ã : -a *RejPos* (1:1). ◇ *G* przełożonej (6); -éj (1), -(e)j (5). ◇ *A* przełożoną (4). ◇ *I* przełożoną (1). ◇ *L* przełożon(e)j (3). ◇ *n N* przełożon(e) (12), przełożono (10); ~ (*attrib*) -(e) (3); ~(*praed*) -o (10) *MetrKor*, *LubPs*, *UstPraw*, *BibRadz*, *WujJudConf*, *BudNT*, *CzechRozm*, *SkarŻyw*, *WujNT*, *SarnStat*, -(e) (9) *SeklWyzn*, *BielKron*, *LeovPrzep* (2), *GórnDworz*, *BudBib*, *ModrzBazBud*, *SkarJedn*, *CzechEp*. ◇ *G* przełożon(e)go (1). ◇ *A* przełożon(e) (1). ◇ *I* przełożonym (1). ◇ *pl N m pers* przełożeni (255), przełoż(o)ny (1); -eni (31), -(e)ni (224); ~-(*attrib*) -eni (9); ~ (*praed*) -eni (50), -(o)ny (1); -eni : -(o)ny *RejPs* (4:1). *subst* przełożoné, [przełożeńszé] (23); -é (4), -(e) (19). ◇ *G* przełożonych, [przełożeńszych] (216). ◇ *D* przełożonym, [przełożeńszym] (110). ◇ *A m pers* przełożoné (141), przełożonych (7); -é : -ych *SeklKat* (3:1), *BibRadz* (3:1), *BielKron* (14:2), *RejPos* (12:1), *WujNT* (16:2); ~ -é (7), -(e) (134). *subst* przełożon(e) (8). ◇ *I m* przełożon(e)mi (28), przełożonymi (21); -(e)mi *FalZioł*, *RejPs*, *HistAl*, *Leop* (2), *RejPos* (2), *BielSpr*, *WujJudConf*, *ModrzBaz*, *LatHar*, *SkarKaz*; -ymi *SeklKat*, *KromRozm III* (2), *OrzRozm*, *RejAp*, *CzechRozm*, *SkarJedn*, *NiemObr*; -(e)mi : -ymi *KrowObr* (2:1), *BibRadz* (4:1), *BielKron* (4:3), *RejPosWstaw* (1:1), *BudBib* (1:1), *Phil* (1:2), *WujNT* (3:4). ◇ *L* przełożonych, nãprzełożeńszych (23). ◇ *V m pers* przełoż(e)ni (6).

Składnia dopełnienia sprawcy: przełożony od kogo (37), *przez kogo* (3) *KwiatKsiąż*, *SkarŻyw*, *KlonŻal*. *Składnia comp: przełożeńszy między kim* (5), *nad kogo* (2); *między kim : nad kogo* *RejPs* (1:1), *RejPos* (4:1).

Sł stp notuje; *poza tym s.v. przełożyć, Cn* notuje, *Linde* także XVII – XVIII w.

1. *Którego uczyniono zwierzchnikiem, któremu powierzono władzę, urząd, obowiązki, zadanie do wykonania (użycia przydawkowe przybierają funkcję przymiotnika); praefectus* *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *princeps* *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*; *praepositus* *Vulg*, *PolAnt*, *Cn*; *praesul* *BartBydż*, *Cn*; *praelatus*

*Mymer*¹, *JanStat*; *magistratus PolAnt, Modrz; praeses Modrz, Cn; superior JanStat, Cn; promotus JanStat; antelatus, antistes, praestes Cn (1160)*: y nálażł Iozef łáfkę przed pánem łwym y fluzył mu/ od ktorego przełożony rządzył wlfytek dom y wlfytko co mu było polecono *HistJóz A3; FalZioł V 51*; A wczynię miełce to obfituiące wfelyákiesy hoynołci á przełożone kápłany iego ochędożę wfelyáką rádofcią *RejPs 199v, 154v*; Włłak łą rozno przełożone łtany Wkázdym wielką zacnołć w ludziach <znamy>; *RejRozpr K4; RejKup C, t6*; Abowiem nárolłzly Sąd będzie nád tymi/ ktorzy łą przełożeni. *GroicPorz ppv; KrowObr 18v; RejWiz 183v*; Kolátynus nieiák z gniewu rzekł [*do Brutusa*]/ włzakem też ták przełożon iáko y ty/ wyzwalam ie s tego [*tj. wyroku śmierci*]/ gdyś ták okrutny á niebáczny ná zacnołć ofob áni ná wiek ich. *BielKron 105, 105v, 119, 146, 234v; OrzQuin V2v, X3v; RejAp 187*; ázałz niewiełz iż ci wfylcy ktorzykolwiek tu ná łwiece iáką zwirzchnołć máią/ łą od niego [*od Boga*] przełożeni/ á wfylcy łą niewolnicy iego *RejPos 39*; Bo vważ to káždy łobie/ gdyby tu iáki ziemłki krol/ álbo iáki mocarz przełożony powiedział á záłłubił ktoremu: Iż [...] *RejPos 132v, 38, 57v, 175, 251, 253; BielSpr 3, 11v, 54v; WujJud 153*; tobie Rułki Narodzie pokázuiem/ áby łię nic dobrego w Kołściele Rułkim y Greckim/ y zádney napráwy w nim nie łpodziewał/ poki łię z głowá łwoiá/ y z Przełożonym práwem łwoim z Piotrá S. namieltnikiem/ nie ziednoczyłz. *SkarJedn 364*; Tedy mu [*Piotrowi*] Pan zlecił vrząd y wczynił go przełożonym Papiężem/ Oycem oycow/ Pálterzem/ Námieltnikiem łwoim *SkarŻyw 599; Calep 841a; WujNT Rom 12/8*; Spráwy ludzkie niemáią żadného czáfu wftáwác/ [...] ktoré gruntowna władza Przełożonych Kłszáżąt wtwierdziłá *SarnStat 885, 223*.

przełożon(y) komu, czemu [= nad kim, nad czym] (14): *OpecŻywSandR C*; A ná kogoby ye [*przełożenstwo*] bog przełożył/ áby ye w pokorze/ nye ku łwemu włáfnemu tylko/ ále ku onych/ ktorým przełożon yełt/ dobremu/ łpráwował *KromRozm III M7, M5v, Nv, N7; BielKron 140; RejPos 284; KuczbKat 215, 245*; Przetoż káždemu zborowi ábo zebrániu iełt ieden ofobliwłj przełożon Pálterz *RejPosRozpr c, c3v*; Tákies ná ten czás dáry/ zacny RADZIWIŁE/ Y pochwałę wdzielnołci/ y w łwéy odniółł łile/ [...] kiedyś przełożony Woyłku Królá wielkiego w przék y wzdłuz bogáty Kray Mołkiewłki Woiował *KochJez A3; SarnStat 775; PowodPr 22*.

przełożon(y) ku czemu (1): *Auspex, idem quod Augur, Wiefzczy*. Item qui praeerat nuptiis celebrandis, Zerzec/ Przełożony ku opátrzeniu włzech rzeczy ku godóm/ z łtrony oblubieńca *Mącz 21d*.

przełożon(y) nad kogo (5): *Mącz 116a*; á iednołć ináczey niemoże być záchowaná/ iedno gdy ieden iełt nád inłze przełożony w Kołściele. *WujJud 85*; Piotr S. nád inne iáko głowá widoma y namieltnik náwyłzly Páná náłzego/ przełożony iełt/ y wlytykiemu kołciołowi zá łtárszego dány. *SkarJedn 65; SkarŻyw 332; NiemObr 156*.

przełożony u kogo (2): Hállná Hirkanus wtory łat XVI. ten wielkie walki wiodł przeciw Arábom/ y poráził ie. [...] Naofłáteczny to był z Dawidowego rodzái u Zydow przełożony krol. *BielKron 118, 360v*.

przełożon(y) na co (22): Iełłis ná co przełożon wlywayże miáry/ Abyś mądrze łzáfował ony Bołkie dáry. *RejWiz 50v*; Płłat był rodem z Gálliey/ [...] chytry/ niecírpliwy/ przełożon ná łpráwy od Celárzá Tyberiułá w Ieruzálem Zydóm/ ná miełce Wáleriułá Grákkulá *BielKron 140*; Po wyłciu Czyrwonki z Máryeburgu/ przełożon iełt ná Stárołstwo Málborłkie Sćibor Chełmłki *BielKron 392*,

147v, 385v, 418v, 419, 476; *RejPos* 175, 177, 311 *marg*; *WujJudConf* 153; Piłárze Ziemńcy/ którzy będą na piłárstwo przełożeni/ zawnždy łami ná łádziech [...] niech siedzą *SarnStat* 563 [*idem*] 895. *Cf* »na dostojenstwo przełożon(y)«, »na urząd przełożon(y)«.

przełożon(y) nad kim, nad czym (61): A ná miejsce zefłtych przodków twoich obiecuie tobie pan bog tákie potomki o krolu/ ták iż będą moc być przełożony nád włlytką ziemią *RejPs* 68v; *RejKup* o5; *KromRozm II* łv; *KromRozm III* M; *LubPs* T6; *GroicPorz* h2; Rzekł do niego Pan: Widziałem vtrápienie ludu mego w Egypcie/ y fłylfałem krzyk iego/ dla morderstwą thych kthorzy łą przełożeni nád robotámi. *Leop Ex* 3/7, 2. *Par* 31/12; *OrzList* f2; Thedy Doeg Edomczyk kthory był przełożon nád fłuźebniki Saulowymi odpowiedział mu temi fłowy/ [...] *BibRadz 1.Reg* 22/9, I 7d *marg*; Drugiego dnia wyciągnęły przeciw łobie obie woyská/ nád Troiáńłkim był przełożon Paris *BielKron* 59; KAndaules krol czwarty Lidorum/ przodek Krezow/ krolował w ten čás gdy był Ezechiafz nád Zydy przełożon *BielKron* 100, 56v, 146, 258, 309 [2 r.], 314 (13); Collybus, Mieyfce gdzie monetę odmieniáya/ Też ten który nád tym yeft przełożón/ Myncarz. *Mącz* 60d, 253d; *RejAp* 130v, 133, 133v; *RejPos* 6v, 251, 253, 322; *KuczbKat* 5; Sedziaćy [!] zálie rofkazuią *Sumbasom*, ktorzy łą nád ludem Rycyrłkim przełożeni iáko v nas Rotmiłtrze. *BielSpr* 50v; *WujJud* 154v; *WujJudConf* 154; Niekiedy łpolná rádą Stárłzich rządzone były kościoły/ po tym poštánowiono ieft/ áby ieden wybrány s Stárłzych/ przełożon był nád drugimi/ ná ktorymby wlytká łpráwá kościelna należała *RejPosRozpr* c3v, c3v; y nápiáno iáko Háman rofkazał do wlytykch łtároft krolewłkich/ do hetmánow ktorzy byli przełożeni nád każdą kráiną y do kłiążąt káżdego narodu *BudBib Esth* 3/12; *CzechRozm* 55v; *ModrzBaz* 31v, 46v, 126; [św. Bernardyn z Hieruzalem] przyzwány/ á nád kłáztory Włoskiami przełożony/ o trzyftá ich reformował *SkarŻyw* 462; *StryjKron* 380 [2 r.], 667, 702, 712; *BielSen* 9; *WujNT* 60, *Hebr* 10/21, Cccccc; TEż vftáwiamy: iż Miłtrz nád górmí przełożony nie ma mieć żadného czynłzu z Zup *SarnStat* 379; *SkarKazSej* 662b, 678b. *Cf* »możnością przełożon(y)«, »nad rozsádkiem przełożony«.

przełożony kim (1): Oto ná myeyfce oycow twych łynowyeć zrodzeni/ Kłiążęty nád wlytką zyemyą będą przełożeni *LubPs* M3.

przełożony w czym [= do pełnienia zadania] (8): *SeklWyzn* f3v; A ktorzi dobrze rządzą dwoiakiey czci godny/ nawięczy cy ktorzi przełożeny łą w łłowie Bozym y wnaucze [*qui laborant in verbo et doctrina Vulg 1.Tim* 5/17]. *SeklKat* Hv. *Cf* »w rozsádku przełożony«, »w rządzie przełożony«.

przełożon(y) gdzie (14): Tu prorok łtrafłziwą łentencyą wydał vłty pańłkami ná ty ktorzy łą przełożeni ná ziemi á vcilkaią łady łwemi nędznego *RejPs* 122v, 29v, 56, 85; *RejKup* t3v; bog karze kościoł łwoy/ dla wyłtępku łwego ludu/ á náwięcey tych ktorzy łą przełożeni w nim *BielKron* 199; Ná Budzyniu był przełożon po łmierci Solimaná Węgrzyná/ Balin Epirotá *BielKron* 314v, 329v, 418, 449; *RejAp* 191v; *RejPos* 149v; Powieda *Cicero*, iż tego trzebá żędáć/ áby ktorzi w Rzeczyłpolitey łą przełożeni/ podobni práwam byli/ ktore do karánia nie gniewem/ ále łpráwiedliwością bywáią przywiedźione. *ModrzBaz* 80v; W drugim [wojsku] Páni o dwu głow była przełożona/ Ná iedney czápkę miałá/ ná drugiey Koroná. *BielSen* 10.

W połączeniu szeregowym (1): Piotr był ták zacny/ y zwierzchni/ y przełożony/ y przednieyfy páltyrz/ y głowá widziána zborowa *NiemObr* 48.

W porównaniu (1): bo nie szpetnie zacięło słońce/ ona szczyra prawdą Pánka po wšytkiej ziemi/ á ci ia nawięcey zákrywáią y potłumiáią/ ktorzy są iáko słońce przełożeni od niego/ nád wšytką šzyrokością ziemie. *RejPos* 6v.

Wyrażenia: »dobrze przełożony« = *należycie pełniący powierzony urząd* [nawiązanie do 1.Tim 5/17] (2): Stárfzy ktorzy są dobrze przełożeni/ dwoiákiej poćciwości są godni/ á zwłáztzá ktorzy prácią w náuce y w šlowie. *KrowObr* 4v, 126v.

»na dostojęństwo, na nawyższym stopniu dostojęństwa przełożon(y)« (2:1): *GroicPorz* ii; Niech będzie błogóšławiony Pan Bog Semow/ á niech Chánáán będzie šługa iego. (*marg*) Tu Sem ná nawyžłzym štopniu doštoieńštwá iest przełożon/ duchem Prorockiem oycá šwego [...] (-) *BibRadz Gen* 9/26; wložono winę ná miešczány Poznańskie áby šnich nigdy żadny šyn nie był ná doštoieńštwo/ áni prebendę/ áni kánonią przy żadnym kościele gdzie są kánonicy/ przełożon. *BielKron* 370v.

»ludzie przełożeni« [szyk 8:3] (11): *RejPs* 85, 205; Strzeglic tego pilnie pobožni y bogoboini Krolewie Xiążęta y inšzy przełożeni lvdzie/ aby šłowo bože šchucią vznali *SeklWyzn* 2; *KromRozm I* O2v; *LubPs* 12v; *KrowObr* 4v; Przez trzeci obraz z płašczem złotym mamy rozumieć ludzic przełożone/ iáko są Prááci/ šędzie *HistRzym* 4; *RejPos* [36], 175, 255v; Niechže tedy pámiętią ludzyc przełożeni/ že tho ná nie wláfnie naležy/ že oni powinni dzyatki y młode ludzic w šwym štáraniu mieć *RejPosWstaw* 42.

»przełożon(y) na miejsce [czyje, jakie]« [szyk 2:1] (3): Tákže nie štáło iž był [*Brutus*] przełożon ná miešce krolewškie od rády. *BielKron* 105v, 140; *RejPos* 224.

»možnošcią, zwiržnošcią, možnie przełożon(y)« [w tym: nad kim (3)] (2:1:1): A ižeš ty možnošcią šwą iest przełożon nád wšlemi zaštępy zebrania ludzkiego poruž nie á przezrzy wšlytki šprawy miedzy ludem šwoim *RejPs* 86v; á šnadz y wiele ludzic možnie przełożonych znáiąc štálošć w obietnicach twoich [*božych*] będą nie wpošlušfenštwo tve podáwác. *RejPs* 205, 218; Pátriárchowie/ Arcybškupi álbo Metropolitanowie/ Bškupi/ Sufrágánowie/ ci wšyšcy iednáką moc Bškupiá máią/ lecz zwiržnošcią ieden nád drugim są przełożeni/ czego potrzebá ku záchowaniu iednošci. *WujJud* 142.

»przełożona osoba« [szyk 1:1] (2): [*Chrystus*] všiebie przełożonych ošob niewázy owššem więcey o nędznem á o vpádłem pieczá ma *RejPs* 105; *BielKron* 364v.

»pan przełożony« = *satrapa HistAl; magnas, praestes Calep* [szyk 9:6] (15): iaki iest pan przełożony taczy tešz bywáią y poddani iego. *SeklWyzn* 2, 2; Tež mi gdzie Byškupa znajdyeš. Ktori nád duchownim štanem Tam był przéložonim panem. *RejKup* b7; Thedy Darius przecz[e]dšzy lišt zálmučil nie bárzo/ potym lišt nápišal pánom przełożonym tym obyczáiem. *HistAl* C6v, G4; *DiarDop* 79; *OrzRozm* Mv; Burgrábiá wielki według zwyczáiu/ šzedł przed wšytkimi pány przełożonemi ku Krolowi z vnižoną pokłoną *BielKron* 329v, 230v; *HistRzym* 51; Przyimišz tedy W.K.M. [...] povinnošć nášzę [...] ktorą tu wyznawamy/ przodkiem Pánu Bogu šwemu/ potym tobie iáko od niego przełożonemu Pánu á iáko Krolowi šwemu *WujJudConf* 18; *CzechRozm* 251; Šá Monárchowie/ ktorzi kážde^{mv} Powiátowi do špraw ták domowych iáko tež poštronnych dáwáią tákic porádniki álbo Sekretarze/ áby šprawy iym poruczzone odpráwowáli. Chwálebny to záprawdę iest obyczáj/ á Pánom

zwirzchnym/ nád wielkimi Pánftwy przełożonym [*qui provinciis amplicissimis praesunt*] [...] bárzo potrzebny. *ModrzBaz* 25v; Magnates – Senator, przełozoni pan. *Calep* 629a, 840a.

»przełożon pirwszy po krolu« (1): Tu iuż gdy Iozeph był przełożon pirwfy po krolu/ ociec iego Iakob w onym głodzie nic onim nie wied zącz [!] wyprawuie finy do Egiptu po zboże *RejJóz* L8.

»w rozsądku, nad rozsądkiem [= *do sądzenia*] przełożony« [*szyk* 4:2] (5:1): Gdzye też [*prorok*] wfpomina/ iż kłiążętá iego w rozładku przełożeni będą [*et principes in iudicio praeerunt Vulg Is 32/1*]: tu nie powiáda áby nád powiáty/ álbo nád iákimi miáły álbo ftároftwy tylko sóbye rofkázowác mieli/ ále iżby w rozładku przełożeni będąc/ fzukáli fwiętey fprawiedliwóści iego. *RejPos* 312v; Abowiem co też ty zálie rzeczefz zły á nędzny fzáfáru/ kthory iefteś przełożony nád rozładkiem ludu Pánkiego *RejPos* 314v, 312v, 313 [2 r.] [*zawsze przekład i nawiązanie do tego samego tekstu*].

»w rządzie przełożony« (1): Bifkupy/ Arcybifkupy/ Kłiążętá/ Grábiowie/ y inni pánowie w rządziech przełożeni/ Rádá krolewka/ máią fwoie ofobne dwory/ pálace kofzthowne *BielKron* 278.

»stany przełożone (naprzełożeńsze)« [*szyk* 5:4] (9): *RejKupSekl* a5; *RejZwierz* aa2; *OrzRozm* Bv, K2v; *RejPos* [36], 175 *marg*, 251v, 280; POyrzyfz zálie ná wzyfłtki ine ft hany przełożone á fprawce Korony tey/ iefliże nie fá iedno iáko ná pięknym fzczepie sfárbowane á piękne iábłufzká/ á przedfje máło nie kázde czyrwiwe. *RejZwierc* [193].

»na urząd, na urządzie, urzędnik, urząd przełożon(y)« [*szyk* 9:5] (6:2:3:3): Yż każdy ftan obyćaje zmienj Mniema żeby już wniebie ftworzony Gdy na vrząd będzie przełożony *RejKup* Ov; *GliczKsiąż* O5v; *OrzList* f2v; FRiderik Cefarz iechał mimo dom iednego/ Ná vrząd z dawná zacny tám przełożonego. *RejZwierz* 25; ktory [*Bóg*] rofkazawfzy poftłużeńftwo ku sobie/ [...] też drugie poftłużeńftwo z czynfzem przykazał oddawác vrzędom przełożonym/ ktore on ná tym tho świećie poftáwić [...] raczył. *BibRadz* *2, I 313d *marg*; *BielKron* 119, 242; Iefliżeś ftanu niífzego á nie przełożoneś ná żadnym vrzędzie od Pána fwoiego/ ftárayże fie ábyś był żyw poczćiwym nábyciem fwoim *RejPos* 61, 38, 284; *RejZwierc* 149; Oprocz przełożonych vrzędnikow Solomonowych [*Praeter principes qui assistebant ipsi Selomoh*] ktorzy (byli) nád robotą trzy tyfiące y trzy ftá ktorzy rofkázowali ludowi robiácemu. *BudBib* 3.Reg 5/16; Archarius – Starofta, vrzednik przełozoni na iakim vrzędzie. *Calep* 89a.

»przełożona zwi(e)rzchność« (2): *CzechRozm* 248v; Nigdy fię to z piřmá fwiętego nie pokázuię/ [...] áby Piotr Apoftoły w vrzędzie ich potwierdzał/ mocą iákiey przełożoney zwierzchności y władzy ofobliwey *NiemObr* 41.

Szeregi: »dany a przełożony« (1): A fnádniey dziś y mnieyfzy grzech iefł zgwałćić fwiętą wolą twoię y poftánowienie twoie/ niźli namnieyfzego człowieká á ledá vrzędniká tu dánego á przełożonego fwiátu od ciebie. *RejPos* 284.

»darowany i przełożony« (1): Bo iefli wzywánie fyná Bożego/ iáko od Bogá dárowánego y przełożonego odrzućifz/ á czymże go profzę cię iáko BOGá vcćifz? *CzechRozm* 195v.

»przełożony i napředniejszy« (1): Papieżá teras nowo y niedawno ná tym Koncylium Florenckim poftánowiono być po wzyfłtkim fwięćie przełożonym Bifkupem/ y napřednieyfzym/ y potomkiem Piotrá fwiętego *KrowObr* 18v.

»postanowiony i przełożony« (1): Gdyż infzy ieft który wŷytko łtworzył/ y który połtanowił ábo wczynił y przełożył: á infzy połtanowiony y przełożony od niego. *CzechEp* 290.

»powyyszony a przełożony« (1): Stanow powyższonych á przełożonych pociechá. *RejPos* 175 *marg.*

»przejrzan i przełożon« (1): Miedzy ktoremi [*prawdziwymi sługami słowa bożego*] był też przeyrzan y przełożon ten dołtoyny Szczepan s. *RejPos* 21v.

»przełożony a wysadzony (a. posadzony)« [*szyk 1:1*] (2): A ktoby chciał wyliczyć ty wŷytki [...] ktorzy byli przełożeni á wyłádzeni ná łprawy iego/ byłoby ich wiele tu wŷpominąć *RejPos* 175, 224.

»przełożony a zacny« (1): Ták iáko y tu łłyszmy o tym przełożonym á zacnym káplanie zakonu żydowskiego [o *Jairze*] *RejPos* 256. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

a. Człowiek wobec natury (2) :

przełożony czemu (żywotne) (1): Vczyńmy człowieká ná obraz y podobieńftwo náłze/ á niechay będzie przełożony rybam morłkim [*praesit piscibus maris*]/ ptakam powietrznym/ bydłtom ziemnym/ y tudzież wŷytkiey ziemi *Leop Gen* 1/26.

przełożony nad czym (żywotne) (1): *Plato* w łwoich kłiegach w ktorych opifuie práwá powieda/ iż nie wołowie nád wołmi/ nie kozy nád kozámi/ ále nád oboymi temi ludzki narod dáleko nád nie zacnieyłzy ieft przełożony. *ModrzBaz* 13.

a. W funkcji rzeczownika (944) :

a. »przełożony« = *zwierzchnik, człowiek mający władzę nad innymi, piastujący jakiś urząd, godność; pełniący jakiś obowiązek; praefectus Vulg, Mącz, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; princeps HistAl, Vulg, PolAnt; praepositus Vulg, PolAnt, Cn; dux Vulg, PolAnt; praesul BartBydg, Cn; praelatus Mymer¹, JanStat; magistratus PolAnt, Modrz; praeses, regens Modrz, Cn; superior JanStat, Cn; actor BartBydg; primus, satrapa HistAl; constitutus, maior, pastor, tribunus, tribus PolAnt; praepositor Vulg; censor, gubernator Modrz; baro, ordinarius, principalis JanStat; administrans, antistes, praestes, senior Cn (936) : Mymer¹ 9v; BartBydg 122b; WróbŻółt V8v; RejPs 85, 99, 122v marg, Ff3, Ff4v, Ff7; RejRozpr K marg; Rozmnaza też pan Bog dobre dziatky ktore miłuią páná Boga/ boią łie go á rodzicow łwoych y przełożonych łzanuią. *SeklKat* H4v, H2, L3, M2v; *RejKup* b7, o5; Sąć abufus w kołcyele/ ktore łye milczyem wkrádł/ zá nyepilnołcyą przełożonych. *KromRozm I* N4; *MurzNT Mar* 10/18[17]; *KromRozm II* h4; *KromRozm III* D8v, I6, M6v [2 r.], N2v, N3, P4v, Q3v; *Diar* 139; Modlitwá káżdego przełożone^{so} á zwłáłzczá krolá/ áby łam Pan rządzil połtępki wŷythki iego *LubPs* Y6v *marg*, E3v, E4 *marg*, F4 *marg*, S5 [2 r.], S5v, X2v, Y3v *marg*; By też iedno przełożeni łłufznym opátrzenim ná godne ludzi bácznołć mieli *GroicPorz* B4v, h, kv, z4v, aa4v, dd3 (11); káplán ma offiárowác/ żegnác/ przełożonym być/ kázác [*tj. wygłászac kazania*]/ y krzćic *KrowObr* 123v, 5; *RejWiz* A6v, 189 *marg*, Ddv; Przełożeni máią inłse ludzie nápominác ku modlitwie y ku dziekowaníu Bogu *Leop* 1.*Tim* 2 *arg*, 3.*Esdr* 6/12, *Prov* 28/2, *Mar* 5/36, 38, 1.*Tim* 1 *arg*; *UstPraw* H3; IEden brodę fárbował/ á był przełożonym/ Philip krol Mácedońłki obaczył to po nim. Wnet go zrzucił z vrzędu *RejZwierz* 2v, bb3v, 130; A ćic łą przednieyłzy z przełożonych [...] ktorzy rządzili nád ludem. *BibRadz* 2.*Par* 8/10; Tákowyc ieft zówždy zwyczáy ludzi onych ktorzy łię z obłádzenia prawdzie przysłucháwáiąc/ iáwnie o niey dla boiáźni przełożonych tego łwiáta mowic nie łmieią. *BibRadz* II 54d *marg*, I 43c *marg*, *Ier* 26 *arg*, *Eccli* 10/3; Bárzo łye nam ty ięzyki dźiś*

w Polźce rozbiegály/ á teź dźiś nie włyfyzł nic innego przeciwo Przełożonym/ iedno złodzieie á zdrayce. *OrzRozm* K2v, D3v; Márcyus Koryolanus muiał ftanáć przed przełożonemi s poľpółtwá á fprawowác fie. *BielKron* 109; Byli teź [u Rzymian] Pretores dwá/ [...] ktorzy lud fprawowáli w niebytności przełożonych/ ieden lud fwoy/ drugi gościnnny. *BielKron* 119v; W tych kráinach ma Turek przełożonych dwádzieściá y pięć/ kthore zowiemy Sędziaki *BielKron* 260; Marfá theź zá S. mieli y ofiáry mu czynili/ takieź páná/ pafterfkiego bogá/ fthądze przełożone zwáli pány y my dźiś zowiemy. *BielKron* 336, 121v, 135v, 146, 199, 213 (14); Praesum, Ieľtem przełożonym/ mam zwierfchność nád czym. *Mącz* 430d, 121b; Król ieľt ten przełożony/ przez ktorého Pan Bóg rozliczné dáry ludu fwemu/ w Króleľtwie rozdáie *OrzQuin* Fv; *SienLek* 3v; *RejAp* 64, 109, 135v, 141, 187; *HistRzym* 92v; *RejPos* A2, 104v, 123v, 175, 183v (23); tho fłowo Kościoľ/ fpolne złych y dobrych zgromádenie/ á nie Przełożone thylko/ ále teź y ty ktorzy poľfufzni być máią/ známionuie. *KuczbKat* 75; Solon Athenieńfki Philozoph y przełożony/ gdy Atheńczyki w práwá y w poćiwe obyczáie wprawowál/ tedy ich ni s czego ywięcy nie przeľtrzezał iedno z nieprawdy *RejZwierc* 83v, 148v, 221, 224v, 225, 225v [3 r.], 226; Przełożonego zwano Decurio álbo Woynik/ iáko pieľzych Setnik fto fprawowál pod iedną Chorągwiá; ták iezdnych Dekuryo ieden fprawowál 32. *BielSpr* 13, 3, 6v, 27v, 30 [4 r.], 31, 50v; *WujJud* 123v; *RejPosWstaw* [41³]v, 42; Lepiey nádziejác fie ná Iehowę/ niź wfác w przełożonych. *BudBib Ps* 117/9, 1.Esdr 8/16, I 296d marg, 324b marg, 3.Esdr 1/37[38], 8/68[69], *Eccli* 10/3; Bo przełożeni nie fá ftráchem dobrem fprawam/ ále złem. *BudNT Rom* 13/3; [*Duch św. przez Pawła*] frodze o to Koryntczyki fuka że fie przed niewierne przełożone przywodźili/ á nierádfzey krzywdy ćierpieli. *CzechRozm* 247, 254v; żaden przełożony [!]/ Coby dobrym rozumem nie był przyľtroiony/ Nie moźe w dobrej fprawie fwych poddánych rządzic *PapPan* A3, A3; W onych ftárodawnych Rzeczáchpoľpolitych y Greckich y infzych narodow/ byli niektorzi Przełożeni co dogłáďáli dziećinnnych obyczáioiw/ drudzy niewieśćich/ á drudzy ludu poľpolitego *ModrzBaz* 31v, 23, 23v, 31 [2 r.], 49v, 114v [2 r.], 116; *SkarJedn* 71; Ludzie z fobá vprzeymie/ nie zá tárczą/ żyli/ Stárfze w leciech/ tákze teź przełożone ććili. *KochDryas* A2v; Przełożonych [!] wyľtepy miáľtá zgubiły/ Y fzerokie do gruntu Cárftwá zniľczyły. *KochOdpr* B3 [*idem KochPieś*]; *KochPs* 160; [*św. Antoninus*] w kuchenney y podľey domowey bráterfkiey poľfudze/ gárki y miľki pomywáiąc/ kochaľ fie y przełożonym iuľz będąć. *SkarŻyw* 411; Przełożonym być wielki ieľt ćięźar y pośiľku Boskiego potrzebuie. *SkarŻyw* 501, 125, 309, 334, 463, 483 [2 r.] (14); *WerGośc* 213; *KochPieś* 47; *BielRozm* 9; Ieśli fie tedy w náľzey Rzeczypoľpolitey co złego dźieie/ Wolność náľzá przyczyná tego nie ieľt/ ále przełożeni fá niepráwi. *GórnRozm* B3v, B3v [2 r.], D2 [3 r.]; *KochWr* 31 [2 r.]; *PapUp* G, G4; *Calep* 77b, 833a; Gdy teź záľię przełożeni fkromności w pánowániu przed oczymá fwoiemi nie máią/ [...] bywa im to ku wielkiemu á znáćznemu vpadkowi *Phil* M2; Lákomśtvo ieľt theź przyczyná zguby Páńľtwom/ gdyż nie ieľt wáďa gorľza y hániebnieyľza nád lákomśtvo/ á zwáľzcźá przełożonych ktorzy Rzeczpoľp(olita); rządzá. *Phil* Q3, G4 [2 r.], P2 [2 r.], Q [6 r.], R3 [4 r.], S3 [2 r.], S4; *WujNT* 3 marg, 60 marg, 85, 96 marg, 133 (18); *SarnStat* 1098 [2 r.]; *PowodPr* 40; *CzahTr* E4; *SkarKazSej* 665a marg, 689b; [*BielKron* 1551 241, 287v].

przełożony czego (83): *SeklKat* Hv; A nye bárzo dawno y poľlowye od fámeo Popianá v Papyeźá byli/ wyznawájący go być przełożonym ftolice ápoľtoľfkyey. *KromRozm III* L6, F4v; Wľzákze

ktorzyby robić niemogli/ tym Przełożeni mieyscá onego mogą dác Swiádeczne listy *GroicPorz* h4v; *BibRadz* 1.Par 28/1, 2.Mach 12/2; *RejAp* 145v; Iáko y tenże Piotr íwięty powieda/ pińzác do przełożonych náuk á woley Páńfkiey/ tákże tymi łowy mowi: [...] *RejPos* 227v, 43, 315, 320v; *RejZwierc* 189v, 191v, 262v; *RejPosWstaw* 44; Y nápińał listy do przełożonych dołney [!] *Syryey* y *Fenicyey*/ y w Libanie/ ktorym rofkazał/ áby drzewá cedrowe wieziono z Libanu do Ieruzalem *BudBib* 3.Esdr 4/48, *Num* 1/4; Praetorium – Dom przełożonego magiftratu, rąruz. *Calep* 844b; *Phil* P; A oto przyśzedł mąż imieniem Iáir: á ten był przełożonym bożnice *WujNT Luc* 8/41; Y rzekł im Iefus: Czerpayćielz teraz/ á donieście przełożonemu weńela. *WujNT Ioann* 2/8, s. 323, 354, *Act* 28 arg; Ikázuujemy áby byli też [do kapituly] przypuńczeni Doktorowie z proftego rodziáu [...]. Którzy to nieináczy będą przyimowani w kápitułach: iedno których przełożeni mieysc godné w tákowych náukách doktorfkich pochwałá *SarnStat* 180 [idem 197, 899]; My obiecuiemy dác listy do Przełożonych Gránic/ Zamków/ y Miałt/ rofkázuiąc im: áby [...] *SarnStat* 1235, 197, 837, 899, 923. Cf »(u)stawi(a)ć przełożonego«, »przełożony kościoła«, »przełożony miasta«, »przełożony ziemie«.

przełożony u kogo (7): [*Daryjus wziął był Daniela do Medyjei*] á był przełożonym v niego ná dworze/ y vmienił go ná wśytko Medfkie krolestwo przełożyc *BielKron* 111, 11, 117, 390; *KuczKat* 340; *SkarJedn* 338; Ten [*Fetyfer*] ná pierwzym v krolá mieyscu wyładzonym/ Ow [*Józef*] zás v páná íwego wśytkich przełożonym. *GosłCast* 15.

przełożony wpośzrod kogo (1): A ia Iehowáh będę im zá Bogá: á łługá moy Dawid przełożonym będzie w pośzrod nich [*Vulg Ez* 34/24]. *CzechEp* 299.

przełożony komu (1): A lubo wśyftcy byli ápoštoły/ wślákoż Pyotrowi dano yeft od páná/ y łami też to ták chcyeli myeć/ áby on wśyftkim innym ápoštołom przełożonym był *KromRozm III* N6.

przełożony między kim (8): potem Phinees jeden przełożony między niemi odwrácał ie od onego błędu *RejPs* 158; ktorego [*pisma*] dofyć yeft/ iż łá y być máyá przełożeni między krześciány. *KromRozm III* M6v, M6v, M7 [2 r.]; *LatHar* 717; *WujNT Luc* 22/26. Cf »przełożony między ludem«.

przełożony nad kim, nad czym (96): *RejPs* 160v; *SeklKat* Hv; *KromRozm III* P; WŁánie ten Pńalm należy ofobye Páná Krińtufowey/ ktory łie modlił á prośił o wybáwienie z oney fáłszney rády przełożonych nád bożnicá. *LubPs* L2v; *KrowObr* 8v; Poimał też y vrzędniká iednego z miáłtá/ kthory był przełożonym nád draby *Leop* 4.Reg 25/17, *Dan* 6 arg, *Luc* 19/1; Bánáiás też łyn Ioiádow był przełożonem nád Cheretczyki/ y Feletczyki/ A łynowie Dawidowi byli Kłiążęty. *BibRadz* 2.Reg 8/18; Głos wołania páłtyrzow/ y nárzekanie przełożonych nád trzodámi będzie łyńzán *BibRadz Ier* 25/36, 1.Par 27/25, 29, 2.Par 8/9, *Ier* 25/34, 35 (11); Spofołił tedy Sálomon wśytki robotniki ktorých było w licźbie łto y pięćdziesiát tyńiác y trzy tyńiáce y łzeć łet/ [...] przełożonych łámych nád robotámi było trzy tyńiáce y łzeć łet. *BielKron* 77; Rzymiánie [...] wybráli dwu nád łobá przełożonych z rády/ to iest/ Iuniulá Brutá/ á Tárquiniulá Kolátyná [...] ná mieysce krolewskie. *BielKron* 104v, 99, 129, 142v, 144, 222 (11); Aedilis, Náđ budowániem przełożony. Baumiftrš/ álbo/ Mińtrš cieńielski. *Mącz* 3d; *RejAp* 144v; *RejPos* 192v, 317v, 345v, 348; *BielSpr* 71; Náznáczeni też łá Arcybińkupowie/ álbo Metropolithowie/ to yeft przełożeni nád Bińkupy w powieciech. *RejPosRozpr* c3v; Lecź nie wśpomniáł przełożony nád podczáłzými ná Iozefá/ y zapámiętał go. *BudBib Gen* 40/23; Tedy wziálem przełożone wáńze/ męże mądre y biegłe/ y dálem ie głowámi nád wámi/ zá hetmány/

y zá letniki (*marg*) Właśnie/ zá przełożone nád tyfiąciami/ y zá przełożone nád łty. (-) *BudBib Deut* 1/15, *Gen* 40/22, 41/9, 10, *Num* 30/1[2], 1.*Par* 12/18; W Przełożonych nád rycerfkiami (sprawami/ co náywięcey obáčzać/ ábo ná co náywiętźze baczenie mieć trzebá. *ModrzBaz* 114v, 13; *SkarŻyw* 248, 305 [2 r.], 321, 443; *NiemObr* 84; Limenarcha – Przełożoni nad przepuľczaniem przez granicze, portowni łtarofta. *Calep* 604a, 46b, 129b, 694a; *Phil* K2, S2 [2 r.]; A oto mąż Aethyopiánin Rzezániec możny Kándaki krolowey Aethyopfkiey/ ktory był *przełożonym* nád wľzytkimi łkárby iey/ przyiechał był modlić łię do Ieruzálem *WujNT Act* 8/27, s. 104, 354, 490 *marg*; *SarnStat* 1037; *SkarKazSej* 665a. Cf »przełożone miewać«, »przełożonym uczynić«, »(u)stawi(a)ć przełożonego«, »przełożony nad ludem«, »przełożony nad miastem«, »przełożony nad zamkiem«.

przełożony gdzie (20): *HistAl* A5v; *RejWiz* 181; Dla grzechow źiemie/ wiele przełożonych ná niey *Leop Prov* 28/2, *Mar* 5/22, 35; *BibRadz* 2.*Esdr* 13/17; Z drugiey łtrony Máchometani rzućili łie ná náłze nawy gdzie był przełożonym Ian Sarránus *BielKron* 460, 111; Herod ktory ná ten čás był przełożonym w żydołtwie/ obawáiąc łie zámieľzánia iákiego/ máiąc teź waśń ná Ianá łwiętego/ [...] kazał go wľdzić do więzyenia. *RejPos* 8v, 9; *RejPosWstaw* [41²]; A przed tym El-iaľzyw offiárnik był przełożonym w gmachu domu Bogá náłzego *BudBib* 2.*Esdr* 13/4; *Phil* I; *WujNT* 141 *marg*; *SarnStat* 126, 883. Cf »(u)stawi(a)ć przełożonego«, »przełożony na ziemi, w ziemi«.

przełożony czyj [= *nad kim*] [*w tym: pron poss* (89), *G sb i pron* (41), *ai* (5), *N sb* [*z nazwą hebr.*] (1)] (136): *OpecŻyw* 75; przetho myly panye bormystrzv y myly panowye raycze pokornye proszyemy wasch yako przelozonych szwych y braczey swey starszey abysczye [...] *ZapWar* 1535 nr 2413, 1535 nr 2413; *LibLeg* 8/133v; á tám byli zgromádzeni wľfytcy potomkowie Iákobowi y wľfytki kxiáźetá y przełozeni Beniamin Iudá Zábulon y kxiáźetá Neptálim *RejPs* 99; Lud żydołki po zborzeniu Ierufálem będąc w więzieniu Babilonłkim nárzeka y grozi przed łię pomłtá przełozonem łwem *RejPs* 203v, 29, 157, 161, 204v, 209, 219; *RejRozpr* K2; *SeklKat* H, Hv [2 r.], H2, L2v; *RejKup* o5; *KromRozm I* D4v; Zydom teź rofkázuye/ áby poľlulfni byli przełozonych łwych *KromRozm III* H5, F8v, M7, O6v; *KrowObr* B4; Co łie mowifz? ábych nienawifci peľen był/ przeciwo przełozonemu memu? *OrzList* b4; *BibRadz* *2v, *Deut* 31/[28], *Ios* 23/2, 3.*Esdr* 6/12; *OrzRozm* O4v; Przeto vľtáwili [*senat rzymski*] zwłáľzczá ich przełozony Seianus/ áby Krześćíanie byli wypędzeni z Rzymá *BielKron* 140v, 45v, 185, 199v, 201v [2 r.], 203 (19); *OrzQuin* Z4v; *SarnUzn* G6v; *RejAp* BB, 82v; *GórnDworz* L4; Co łie tu okazało ná tym złościwym krolu/ á ná wľzytkich przełozonych národu onego niewiernego *RejPos* 37v, 6v, 40v, 41, 253, 253v (12); *BialKat* 273v; *BielSat* M4; *RejZwierc* [193], 248v, Bbbv; *BielSpr* 6; *WujJud* 107, 155; *WujJudConf* 155; *BudBib Deut* 1/13, 15, *Ios* 8/33, 2.*Esdr* 13/17, *Is* 3/6, 29/10, 3.*Esdr* 6/12; *BudNT Act* 3/17; *CzechRozm* 251v; *PaprPan* A3; *KarnNap* Dv; *ModrzBaz* 83v; Auguľtyn S. Piotrá S. przełozonym Apołtołow zowie *SkarJedn* D3v, 20, 63, 164, 242; *SkarŻyw* 152, 249, 271, 291, 304; *ReszPrz* Av; *BielSjem* 34; *WerGośc* 214; A prośimy was brácia/ ábyście poználi te ktorzy prácuia miedzy wámi/ y ktorzy łá przełozonymi wáľzymi w Pánu/ y nápominaia was *WujNT* 1.*Thess* 5/12, s. 69, 73, 76, 155, 252 (18); *SarnStat* 426, 580 [2 r.], 1205; *SkarKaz* 81b; *GosłCast* 15; *SkarKazSej* 690a. Cf »przełożony ludu«.

przełożony czyj [= *kto mianował*] [*w tym: pron poss* (13), *G sb i pron* (4), *ai poss* (3)] (20): *Leop Judith* 5/26; Przyieźdzáli teź tám do niego [*do Aleksandra*] z rozmáitych kráin poľłowie łkárząc łie ná

iego przełożone/ ktore Alexánder kazał bez litości zabić przed ich oczymá *BielKron* 126v; Obiawił ie w thym Rádá ftárá y drudzy przełożeni krolewcy z Gdánfká *BielKron* 419v, 452v; *RejPos* 313 [2 r.], 318, 345v, 347; *GórnRozm* B3v; *SarnStat* 135, 156, 190, 451, 658 (9); (Przełoż też teraz) wżarły fie w ziemię drzwi kościelne: ftraćił [*Pan Bóg*] y fkrufzył zawiáfy ich (iáko y władzey Krolewfkiey y Przełożonych iego) *PowodPr* 10.

W połączeniu z nazwiskiem (1): Wypráwiłes/ Hetmánie/ dwu świadomych fziepiegu/ Iednego do Toropcá: drugiego gdzie czáty Mołkiewfkie przełożony rządził Nozdrowáty. *KochJez* B3.

W połączeniach szeregowych (50): *OpecŻyw* 106v; *PatKaz I* 2; *LibLeg* 8/133v; *SeklKat* Hv; Nowokrzczeńcy vczá/ Gdyz nas Kriřtus wyřwobodził/ nyemamy nikomu pořlufni być/ vrzędow/ przełożonych/ praw/ áni vřtaw żadnych nyemyeć. *KromRozm I* G2v; Ale ktory ieřt wiefzy miedzy wami/ niechái będzie iako młodzy/ i ktory przodek trzymá (*marg*) wódz abo ksiązę a przełożony (-) iako ten ktory pořluguie *MurzNT Luc* 22/26, *Luc* 23/13; *KromRozm III* H4v; *LubPs* ff3v; ná iákie ořoby prorocy fwięći nawięcey nářzekáli y wołáli/ izáli nie nawięcey/ ná wielkie pány? ná wielkie ořoby/ przełożone/ y krol[a?] *KrowObr* C2v, 22, 25, 42, 118, 118v [2 r.], 187; KROL Daryuř fpráwił wielką wieczęřá ná wřřřthkie domowe řlufebniki řwoie/ y ná wřřřthkie vrzędniki Medřkie/ y Perřkie/ y ná wřřřthkie řlachćice/ y řędzie/ y ráyce/ y ná przełożone pod řobá/ od Indyey áż do Morzyńfkiey źiemie *Leop 3.Esdr* 3/2; Podał ktemu Bog moy do řercá me⁸⁰/ ábych zebrał przednieřze y przełożone/ y lud pořpolity żeby pođług nářodow řwych obliczeni byli *BibRadz 2.Esdr* 7/5, *Ex* 18/21, *Ios* 23/2, *I* 133c *marg*, *1.Par* 28/1; *Mqcz* 116a; Gwiazdy tu iuř wiemy iz piřmo zowie wierne náuczyciele á řprawce álbo przełożone Kořciołá Páńfkiego řwiętego *RejAp* 76v, 64; Tákowe tedy powieřci Krolow/ Křiążát/ Hetmánow/ Przełożonych/ y inych zacnych ludzi/ coř w řobie pořytecznieřzego niř řmiech záwieráią/ á zowá ie Greckim řłowem *Apophthegmata*. *GórnDworz* Q7; Herod vczynił wieczęřá ná dzyeń nářodzenia řwoiego/ prze křiążetá řwoie á prze řprawce y przełożone kroleřtwá Gálileyfkiego. *RejPos* 320v, A2, 10v, 22, 195; Przełożone Kořćielne [!]/ y Pářterze/ y Kářłany/ oycámi zowá: iáko řie to z Páwłá S. pokázuie *KuczbKat* 305, 339; *RejPosRozpr* c2v; *RejPosWřstaw* 42; A wřzytek Izrael y řtarřzy iego/ y przełożeni ie⁸⁰/ y řędziowie ie⁸⁰/ řtali y zřád y řřád przy řkrzyni *BudBib Ios* 8/33, *3.Esdr* 4/49; *ModrzBaz* 30v; *SkarJedn* 296; *SkarŻyw* 310; kiędyby [!] przełożeni nářzy/ Vrzędnicy/ Stárořtowie/ czuli řię w řwey pořwinnořci/ tedyby Wolnořć nářzá nie wychodźiła z miáry. *GórnRozm* B3v; vczynił Pan Piotrá pierwřzym Biřkupem wřřřthkich Chřeřćijánow (iáko go Eufebius zowie) Pářterzem y głowá y przełożonym kořćiołá řwego y řwiátá wřřřthkiego *WujNT* 390, *Luc* 23/13, s. 390, *Act* 4/5, s. 461, 480 *marg*; *SarnStat* 135, 897.

W przeciwstawieniach: »przełożony ... poddany (8), pořpolity człowiek (a. lud) (3), řluga (a. řlufący, a. ten, co řlufy (a. ktory pořluguje)) (4), pořpolstwo (3)« (18): *SeklKat* H2; *MurzNT Luc* 22/26; iz w nim [*w Kořćiele*] wyele zřych y grzeřnych/ nye tylko myędzy pořpolitym człowyeķym/ ále y przełożonymi thák duchownymi/ yáko řwyeckimi. *KromRozm III* D6; Ale kto wyęthřřym yeřt myędzy wámi/ nyechay będzie yáko mnyeřřly: á kto przełożonym yáko řlugá [*Vulg Luc* 22/26]. *KromRozm III* M6v; *GroicPorz* B4; Ktory [*hetman*] przyečawřzy ná wyřep wyřřuchał z obu řtron/ pořpolřtwá y przełożonego *BielKron* 443v, 203 [2 r.], 289; á bez nich/ [*bez dobřych obyczájów*]/ áni

lud poľpolity posłufzny być może/ áni Przełożeni dobrze roľkázowác mogą *ModrzBaz* 69v; *SkarJedn* 161; *SkarŻyw* 284; *WerGość* 265; *LatHar* 717; *WujNT Luc* 22/26, s. 789, 844; *PowodPr* 86.

W porównaniach (2): Lew ryczący/ Niedzwiedz łáknyący/ iest przełożony zły nád ludem vbogim. *Leop Prov* 28/15; *RejPos* 253v.

Zwroty: »da(wa)ć przełożonego(-e)« [szyk zmienny] (6): *BielKron* 171v; iż zówzdy [Bóg] obyecał dáć krolá á przełożonego narodowi káždemu/ wedle łercá ich. A zá grzech zá ich [...] ze złemi/ á z zniewieściálemi obyczáymi obiecał im dáwác przełożone ich. *RejPos* 253; *RejZwierc* 250v; *RejPosWstaw* 42; *ModrzBaz* 31.

»przełożone, za przełożone mie(wa)ć« [w tym: nad sobą (3)] [szyk zmienny] (5:2): *KromRozm I* G2v; Przeto y koľcyoľ fwyęty Nowátianá álbo Nowatá/ [...] złych duchownych przełożonych zá przełożone myeć nye chćyał. *KromRozm III* F5v, Q2v; *RejZwierc* 147v; *Zydowie* [...] łie do źiemie łwey przywroćiwfzy/ zówzdy niektore z domu Dáwidowego nád łobá przełożone miewáli *CzechRozm* 167v, 79; A Rzeczypoľpolitey pożyteczno ieft mieć tákie przełożone [*tales habere praefectos*]/ ktorziby máiętność łwá mieli dobrze vgruntowáná *ModrzBaz* 40v.

»obierać, obieranie przełożonego« (1:1): *KromRozm III* K2; A też pátrzay kiedybyć przyźło obierać krolá álbo przełożonego iákiego/ prawdá iżbyś zówzdy łzukał dobrego/ poćciwego/ pobożnego/ łprawiedliwego/ y inymbyś ná thákiego rádźił. *RejZwierc* 147v.

»słuchać, posłuszeństwo, być posłuszny przełożonego; posłuszny, posłuszeństwo przełożonemu; posłuszeństwo przeciw przełożonym; nieposłuszeństwo ku przełożonemu« [szyk zmienny] (7:4:3;14:9;1;1): *SeklKat* H4v; ludźye nyektorzy mmimáya/ iżeby ták wolni byli/ iż nyemáya być poľluľni żadnym przełożonym *KromRozm I* D2, D4v; *KromRozm II* ev, e4; *KromRozm III* F5, F8v, H5; *KrowObr* B4, 137v, 187; *BibRadz Matth* 22 arg; [*Luter gromił chłopstwo*] boćcie piľáli do towarzysťwá áby kwam przyźli/ á pomogli łie wybić gwałtownie spoľluľzeńťwá przełożonych *BielKron* 203; Cefarz mu [*wojewodzie reńskiemu*] powiedział/ iż go nie ieft táyno/ że on z wrzędu łwego muľi kárac niepoľluľzne y drapieżne/ kthorzy Bogá áni przełożonych niełłuchaia. *BielKron* 226, 203; *RejPos* 41, 336; *BielSat* L4v, M4; *WujJud* 155; *WujJudConf* 155; *KarnNap* Dv; Táki łię zda/ iákoby nam odeymowáli moc wywiedowác łię ábo dopytywác wyłtepkow oľob ná wrzędźiech będących/ gdy nam każá/ ábychmy y złego ábo okrutne^{go} przełożonego posłufzni byli [*qui iubent obedire etiam dyscolo praefecto*] *ModrzBaz* 49v, 49v; *NiemObr* 8; *ReszPrz* Av; *BielSjem* 28, 34; *GórnRozm* D4; Vpomina/ áby poddáni byli przełożonych poľluľzni *WujNT Rom* 13 arg; Bądźcie poľluľzni przełożonym wáľzym/ y bądźcie im poddáni [*Obedite praepositis vestris, et subiacete eis*]. *WujNT Hebr* 13/17, *przedm* 31, *1.Thess* 5 arg, *Hebr* 13 arg, s. 783 [3 r.], *1.Petr* 2 arg, s. 801.

»przełożonym uczynić« [w tym: nad kim (3)] [szyk zmienny] (4): *RejPs* 168; Izmáel łyn Nátaniego zábił Godolialzá łyná Achikámowego/ ktorego był Krol Bábilońki vczynił w źiemie przełożonym [*quem praeposuerat rex Babel terrae*]. *BibRadz Ier* 41/18; [*mówił Pan do Mojżesza*] dam ia tobie lud łepfzy/ mocnieyfzy/ y więtfzy/ y vczynię cię nád nimi przełożonym: á ty złe/ co ćiebie y mnie gniewaia/ wygubię *SkarŻyw* 482, 490.

»(u)stawi(a)ć (a. postanowić) przełożonego, przełożonym; przełożony postanowiony« [w tym: nad kim, nad czym (10), komu (2), gdzie (2), czego (1)] = *constituere principem* *Vulg*, *PolAnt*; *ponere*

praepositum a. principem a. tribunum PolAnt [szyk zmienny] (10:9;1): *WróbŻoIt* 67/15; *KromRozm III* 15, L2, O6v; *Leop Iudic* 9/28; Y wybrał Moizefz ze wżego ludu Izraélłkiego męże łtáteczne/ ktore połtánowił przełożonemi nád ludem/ Tysiącnikami/ łetniki/ pięćdziesiątniki/ y dziełiatniki. *BibRadz Ex* 18/25, *Ex* 18/21, 1.*Par* 4/42, 2.*Par* 23/18; Po śmierci Pálamedowej/ Nełtor iáko łtárłzy brát iefzczę w nocy obełłał kłiążetá y rycerłstwo/ áby inego przełożonego nád łobá vłtáwili. *BielKron* 58v, 139v, 177, 202, 412v; Y rzekł: kto Cię vłtáwił przełożonym/ ábo łędzim nád námi? *BudBib Ex* 2/14, *Is* 3/7; Są też drudzy/ ktorzi áni łądzą/ áni wyrokámi łwemi co łtánowiá/ ále co drudzy połtánowili/ wykonywáią. iáko łą Przełózeni [!] nád Zamkámi y nád Miáłty/ ábo od Krolá ábo od Połpołłtwá połtánowieni. *ModrzBaz* 30v; *WujNT* 390, 642; połłał Krol y z więźzenia go [*Józefa*] wyiáł/ y połtánowił go pánem domu łwego/ y przełożonym nád włzytká máiętnościá łwoiá *SkarKazSej* 660a.

Wyrażenia: »dobry przełożony« [szyk 8:3] (11): *SeklKat* H4, S3v; Co przynależy ná dobrego Przełożonego á Spráwiedliwego Sędzięgo. *GroicPorz* aa4; *KrowObr* B4; *BielKron* 202; Ale dobry przełożony połlubiony łwiętemu kościółowi ma záwždy czúć [*tj. czuwać*]/ áby niedopułzczał złodzieiowi dułznemu dziur czýnić w domu *HistRzym* 93, 88v, 116v; *WujJud* 107; *WujNT* 8, 354.

»przełożony duchowny« = *praelatus spiritualis JanStat* [szyk 42:8] (50): *LibLeg* 8/133v; *SeklWyzn* 2v; Duchowny przełozony powynny łwieć przed owczamy łwemy dobrimy vcziuki [!] dobrym przykładem *SeklKat* H2v, H, Hv, H3 [2 r.]; Ale Luter wáłz y yego zwolennicy tegoż was vczá/ co łámi czynná/ łwey woley vżywáć/ nikogo nyefłucháć/ duchownym y łwyeckim przełożonym łye przeciwić *KromRozm I* D, I3 *marg*, I3v, O3; *KromRozm III* D6, F5v, H2v *marg*, H4v, I7v; *KrowObr* 236; A łtąd tego czáfu obaczyli łpor á pychę duchownych przełozonych s. Dominik y s. Fráńćiłzek rodem z Áłłyzymu/ opułcili bogáte zakony á zálóżyli vbogie *BielKron* 183; *OrzQuin* G; *LeovPrzep* A3v, E; Przełozonj káždj duchowny iefł łługá łłow Páńłkich. *RejPos* 318 *marg*, 282; *WujJud* 30v; *SkarJedn* 338, 379, 380; Krzywdá przełozonych duchownych iefł krzywdá Boża. *WujNT* 416 *marg*, *przedm* 31, s. 76, 171, 441, 456 (19); *SarnStat* 170, 192, 940; *SkarKaz* 81b.

»przełożony klasztorny, zakonny« (2:1): (*nagł*) Przyłięgá Mniska. (-) Obieciú być połłufzen Reguły/ y przełozonego kłáłztornego tego ninieyłzego/ y przyłłłego. *KrowObr* 137v, 141v; Bo pátrząy pilno/ iż tu pan był wezwan w dom iednego Fáryzáyłkiego Przełozonego: ná podobieńłtwo/ iákoby po thy czáły náłze do ktorego przełozonego zakonnego. *RejPos* 225.

»przełożony kościelny, Kościoła, w Kościele« = *praefectus templi PolAnt* [szyk 82:4] (46:35:5): Potym rzekł Iezus ku onym ktorzy byli przyłłli náń kłiążetá kapłáńkié ij przełozeni kołciola ij łtarłłfy. *OpecŻyw* 106v; Widziłz iż nye ináčzey [*Chrystus*] káże łłucháć Apołłtołow/ to yefł przełozonych kołcyołá łwyełtego yedno yáko Bożęgo przykazáná. *KromRozm I* O2, F; Ano Páweł też w Epheżye ku łtárłłym áłbo káplánom/ áłbo przełozonym kołcyołá mowýć/ powyeda iż ye duch S. biłkupy áłbo łtrożmi połtáwił *KromRozm III* H4v, F5, I5, I6v, K6v, L2, N8, Q2v; *KrowObr* 16v, 17, 17v, 18v, 19, 69v; *BibRadz Act* 5/24; Cełárzá Henryká [*papież Grzegorz*] vpominał áby łie nie dáł przez dáry zwodzić/ á kołcielnych przełozonych niegodnych zá pieniádze nie vłtáwiáł. *BielKron* 177, 158v, 187, 205; *RejAp* 18v, 35v, 76v; *RejPos* 23, 234v, 254, 254v, 255 [2 r.] (13); *KuczbKat kt*, 75, 305 [2 r.]; Coⁿfełsionifte łámi iednego Przełozonego w kołciële potrzebęgo znátá [*lege: znáią*]. *WujJud* 153 *marg* [*idem* L15v], 3v, 134v, L15v; *WujJudConf* 10v; *SkarJedn* 296; Powiedz kołciółowi/ to iefł

Biskupom y przełożonym kościelnym. *SkarŻyw* 93, 601; Acz przełożeni kościelni są niedośkonali; wżakże ie P. Chrystus pośiła y przez nie/ iącykolwiek są/ fwoy kościoł śprawuie y zachowuie. *WujNT* 60; A z Miletu [św. Paweł] poślawży do Ephezu/ przyzwał ftárżych kościelnych (*marg*) Biskupow kápłanow y przełożonych kościelnych (-). *WujNT Act* 20/17, 69, 76, 354, 369, 372 (35); aby przełożeni kościelni/ y iné ołoby Duchowné [ordinarii, *aliaeque personae Ecclesiasticae JanStat* 203]/ ná wieczné czáły nápotym mieli zobopólnie z ftolicą Apóstolšką łżeść Mieśięcy wolnych *SarnStat* 193.

»przełożony nad ludem, ludu, miedzy ludem« = *princeps populi a. super populum Vulg; dux super populum, praefectus populi PolAnt* [szyk 20:1] (10:10:1): *WróbŻołt* V v; *KromRozm I* O2v; Iż prośi Prorok/ aby Pan bronił á śprawował w świątym á pobożnym porządku przełożone ludu śwego. *LubPs* E3v *marg; Leop Num* 27/2, *Prov* 28/15, 1.*Mach* 5/19; Iáko roboty z ręki rzemieśnikowey chwał/ tak mądrość przełożonego nád ludem poznawáią z powieści iego. *BibRadz Eccli* 9/22, *Ios* 1/10, I 353d *marg; BielKron* 76v; A oni kłiążetá kápłáńcy y náuczeni w zakonie y przełożeni miedzy ludem onym/ wnet od onego czáfu łzukáli przyczyny áby go [Jezusa] zágubić mogli. *RejPos* 195; Bogóm nie właczay: á przełożónemu ludu mego nie złorzecz [Vulg *Ex* 22/28] *BiałKat* 141; *WujJudConf* 213v, 215v; *RejPosRozpr* c3v; *BudBib* 1.Par 17/7, *Eccli* 9/22[24]; *ModrzBaz* 22v; *WujNT* 299, *Act* 23/5; *PowodPr* 40.

»przełożony miasta (a. miasteczka), nad miastem, w mieście, miejs(c)ki« = *princeps civitatis Vulg, PolAnt; praeses civitatis a. oppidi, praefectus oppidi Modrz* [szyk 21:3] (13:1:1:9): *MurzNT Luc* 23/13; *KromRozm III* K2; *Leop Act* 17/6, 8; *OrzRozm* M3; Gdy tak vcżynili/ rużyło to przełożone w mieście/ obaczyli śprawiedliwego mężá/ przeto mu śie dáli w moc y pośłuzenśtwo *BielKron* 119v, 289; *RejPos* [36], 198v [2 r.], 213v, 243, 277v (9); *RejZwierc* 200v; wlekli Iafoná y niektorá brácią do mieyśckich przełożonych *BudNT Act* 17/6; Ia záprawdę tego mnimánia iestem/ że Przełożeni Zamkowi ábo Mieyścy/ ábo ktorykolwiek inży vrząd/ miał te mężobyce [!] [...] łkarác kázác. *ModrzBaz* 31, 30v [2 r.]; *WujNT* 69, *Act* 17/6, 8.

»na(j)wyszszy, wyszszy przełożony« = *supremus dignitarius JanStat* (11:1): *KromRozm I* O2v; A yeśli fye komu cyęłzko widzi ćirpyec złe á nyeprzykładne kápłany áłbo biskupy/ nyechay to włoży ná ich ftárśe á wyłśśe przełożone/ áby [...] *KromRozm III* L4v; Ieśtze śie też Papieź zowie nawyłśzym Przełożonym y páłterzem/ wżyftkiego kościołá krześcijańskiego *KrowObr* 16v, 17, 18v, 19, 22, 25, 42; á wżakoż żadney iney powinności onym naywżyłszym przełożonym śwoim á Apóstołom śwoim świątym rozłzyłáiąc [!] ie ná then omylny świát/ [Chrystus] porucząc nie raczył/ iedno: Idźcie á opowiedaycie wolá moię *RejPos* 347; *WerGośc* 265; *SarnStat* 1126.

»(na)pi(e)rwszy przełożony« (4): Appius będąc pirwżym przełożonym/ wmiękczał lud prośty pośpolity/ zwłázczá okrutnieyśze młodzyeńce *BielKron* 119; NApierwży przełożony był Legat od wżego Senatu Rzymśkiego mieśzczanin miałto Hetmána/ ten wżyftkim rofkázował *BielSpr* 12v; *Calep* 839b; Arcybożniczy iest pierwży przełożony w bożnicy. *WujNT* 141 *marg*.

»prawdziwy (a. prawy) przełożony« (2): *KromRozm III* Lv; vcho[way] mię tego Pánie Boże/ ábym ia miał prawdziwe Biskupy/ prawdziwe ślugi Boże/ prawdziwe przełożone śromoćić/ lżyć/ áłbo śie pychą tzártowśką nád nie podnoćić. *KrowObr* 118v.

»rozkazanie przełożonych« = *iudicium assidentium seniorum PolAnt* (5): *BibRadz* 3.*Esdr* 9/4; bo to w obyczaj wchodzi/ lekce sobie ważyć rozkazanie przełożonych swoich *GórnDworz* L4; Bobby tá zgodá Rzeczypospolitey á iákoby włożenie niedłu⁸⁰ trwało/ kiedyby poddáni powinności/ fwey dofyć nieczynili/ á woli y rozkazania Przełożonych [*vocique et voluntati praesidum*] posłuzni niebyli. *ModrzBaz* 49v; *Phil* E4; *SarnStat* 580.

»przełożony sądowy, na sądzie« (1:1): *SEntencye* s *Piřmá* Świętego zebrane/ ktore ná mieyřcích Sądowych pořpolicie bywáią piřáne/ áby s nich ták przełożeni ná Sądziech/ iáko inne *Perřony*/ Sądowi przynależące/ [...] wedle nich fye [...] záchowywáli. *GroicPorz* pp; ábowiem/ iáko piřze *Apořtoř*/ niegodzi řie [...] řkazowác rzeczy y řpráwy niewybaczywřzy. [...] W czym teř grzeřzyli oni v *Philipenřow* przełożeni Sądowni *KuczřKat* 340.

»star(szy) przełożony« [*szyk* 3:1] (4): *KromRozm III* L4v; W mieřcie [*Nurnberg*] przełożeni řtárzy Rzecz pořpolitá řpráwuia/ á pořpolřtvo řie rzemieřřly obchodzą *BielKron* 289; pod grunty iego [*zamku mieszczanie*] kładli wielkie grořze złote y řrebrne z napiry ku pámiąřce *Celářzá* *Kárlá* piąřtego y řthářřych mieyřkich przełożonych. *BielKron* 289; *CzechEp* 283.

»szpitalny przełożony« (1): Niektorzy teř zacnych y *Křiąžęcych* domow ludřie ofřym worem twarzy řwoie/ áby widziáne nie byřy/ pokrywřzy/ do *Pánow* rozmáitych/ [...] chodząc iářmuřny profili/ á názbierawřzy iednego dnia pięć álbo řzeřć řet złotych/ wieczorem řzpitařnym przełożonym odnářzáli *ResřHoz* 126.

»przełożony świecki, stanu świeckiego« = *prelatus secularius JanStat* [*szyk* 26:8] (33:1): *De* *imperatoribus*. *Namen* *weltlicher* *obrickeit*. *Imiona* *przełożonych* *řwieckich*. *Mymer*¹ 10v, *nlb* 1; Y wam innem wřřem ták bych řmiař rádźić/ ábyřcie řie obaczáli á nic niekładli náđzieie řwey wřadnych řwieckich *močarzoch*/ álbo *przełożonych* *RejPs* 215; *SeklWyřzn* 2v; *Grzeřřá* cy ktorzy niemáią w *wcziwořci* *wřřędu* y *ynich* *przełożonych* *řwieczkych*/ *niecziniać* *pořřřřnořcy* *ym*/ *nieplacząc* *zdořrá* *wolá* *tęgo* *co* *powinny* *SeklKat* H3; *Kradną* *przełożeny* *řwieczcy*/ *gdi* *obcziařliwe* á *nieřnořne* *poplatky*/ *winy*/ *czinřře*/ *czla*/ *pobory*/ *czopowe* *wřtawiaią* y *wycięgiaią* *napoddanych* *SeklKat* L2v, H, Hv, H2, H2v, H3, H4v, M2; *KromRozm I* D; *KromRozm III* D6, I7v [2 r.], K2, P2; *RejPos* 132v *marg*; *KuczřKat* 305; Tákže y *Przełożonych* *řwieckich* *Mándaty*/ *poki* *Bořey* *woley* *nie* *řá* *przećiwne*/ *z* *wcziwořcią* *przyymuiemy* *Wujřud* 107, 214, Nn4v; *NiemObr* 8; *WujřNT* *przedm* 31, s. 76, 453, 461, 568, 801, Bbbbbbbv; *SarnStat* 170, 940.

»przełożony wielki (nawięřszy)« [*szyk* 1:1] (2): *Idźcie* [*ksiąřki*] *napřzod* *ku* *królowi*/ *Ku* *iego* *Máieřtatowi*/ *Toć* *ieřt* *przełożony* *wielki*/ *Dawa* *mu* *częřć* *człowiek* *wřřelki* *BielKom* A3; *RejPos* 253v.

»przełożony wojenny« (1): *Tuř* *řie* *teř* *mowi* *o* *Woiewodách*/ *y* *o* *Hetmánie*/ *y* *o* *inřřych* *Przełożonych* *woiennych* [*de reliquis praefectis rei militaris*]. *ModrzBaz* 114v.

»przełożony zamkowy, nad zamkiem« = *praefectus a. praeses arcis Modrz* (2:1): *O* *Sędziach*/ *Hetmániech*/ á *řtárořtách* ábo *Przełożonych* *Zamkowych* ábo *Mieyřkich*. *ModrzBaz* 30v, 30v, 31.

»przełożony zborowy« (1): *Páweř* ř. *opiryie* *pokilkákróć* *przełożone* *zborowe* *włářne* *im* *tytuřy* *náznáćziáiąć*: á *ořobliwie* *do* *Efeřkich*/ *w* 4. *rozdźiale* *opiryie*: *Apořtořy*/ *Proroki*/ *Ewánielify*/ *pářtyřze*/ *Doktory* řć. *NiemObr* 43.

»przełożony ziemie, ziemski, na ziemi, w ziemi« [szyk 5:2] (4:1:1:1): PAn bog ftanawłfy wpośrzodku włfech przełożonych ná ziemi ktorem łą łądy ludzkie poruczony [Vulg Ps 81/1] [...] rzekł [...] *RejPs* 122v; *BibRadz Ier* 41/18; vpomina w tym Pfálmie duch Boży/ krole y przełożone ziemie/ áby fię temu Krolowi włzech krolow/ y Pánu wřzytkich pánow/ od Bogá pořtanowionemu [tj. *Chrystusowi*]/ nie śmieli řprzećiwiác *NiemObr* 21, 21; *LatHar* 379; Biádá tobie zímio/ ktorey Krol dziedzicem iest: y ktorey Przełożeni ráno iadáią [Vulg *Eccle* 10/16] *PowodPr* 72, 72.

»zły, złořciwy, niedobry (jest) przełożony« = *princeps impius Vulg; dyscolus praefectus Modrz* [szyk 10:4] (12:1:1): *WróbŻolt* nn7; Yefly kazdemu przełożonemu tak zlemu iako dobremu mamy być pořluńny. *SeklKat* H4v; *KromRozm III* F5v; *LubPs* S5v; *Leop Prov* 28/15; *RejPos* 175 marg, 249v, 253 marg; Chocby tedy źli byli przełożeni: [...] máią być w vczćiwořci miani *BialKat* 141; *WujJud* 107; *ModrzBaz* 49v; *WujNT* 96, 354; *SkarKaz* 611a; [Thu możem obaczyć [...] iáko teź pan Bog lud pořpolithy dla złych przełożonych karze *BielKron* 1551 14].

»zwi(e)rzchnořć przełożonego; zwirzchny przełożony« (2;1): A ták ktokolwyek yemu [*papieřowi rzymskiemu*] w řprawach duchownych álbo kořcyelnych á zakonu nářřego poddan á pořluffen nye yeřt/ nye chcąc go myeć zá zwirzchnego przełożonego kořcyoła S. powřzechnego/ [...] nye yeřt w yednym řwyęym/ powřřechnym/ y ápořtolřkim kořcyele *KromRozm III* Q2v; Ewányelia ná dzyeń řwiętego Piotrá y Páwłá/ ktorą nápiřał Mářtheuř s. w xvi. kápitul. Przećiwko omylney zwirzchnořci przełożonych kořcielnych. *RejPos* 299; *WujJudConf* 10v.

»przełożeni řydowřcy, kapłáńřcy« = *w judaizmie: arcykapłani* [szyk 12:2] (11:3): *OpecŻyw* 133v; *KromRozm I* Pv; *KromRozm II* p2; to řłowo bogacze może być rozumiane o onych przełożonych řydowřkich ktorzy Kryřtuřá o řmierć przyřpřawili. *BibRadz I* 376a marg; *RejPos* 251; Názáiutř po wielkim piátku/ zeřzli fię przełożeni kápłáńřcy y Pháryzeuřzowie/ do Piłatá mowiąc: [...] *MWilkHist* Bv; *CzechEp* 142; *NiemObr* 9, 118; řłuřznie fię/ w řprawie zakonu y religiey řwey pyta [*Herod*] przełożonych kápłáńřkich: iáko y w zakonie było rozřkazano. *WujNT* 8; Przełożeni řydowřcy chcą y Lázárzá zábic [Cf Y vrádřili Arcykápłáni [*principes Sacerdotum*] *Ioann* 12/10]. *WujNT Ioann* 12 arg, *Matth* 16 arg, *Ioann* 11 arg, s. 751.

Szeregi: »biskupi i przełożeni« (7): *SkarŻyw* 93; Pátrř iáko fię Pan Bog gniewa ná Birkupy y ná przełożone/ ktorzy w mieřćiech řwych haeretykom vczřć y zwodzić řługi Bože dopuřřczáią *WujNT* 845, 76, 461, *Act* 20 arg, s. 807, 844. [*Ponadto w pořłóceniach szeregowych 8 r.*]

»dozorcy abo przełożeni« (1): záiřteć ři/ ktorzi márnne vtrácáią máiętnořć/ godni łą karánie od Dozorcow ábo Przełożonych zá to odnořić [*digni sunt censorum animadversione*]. *ModrzBaz* 32. [*Ponadto w pořłóczeniu szeregowym 1 r.*]

»przełożony, (a, i) głowa« [szyk 3:2] (5): *KromRozm III* N8, O6v; *RejPos* 43; *SkarJedn* 161; Y to iest wielki znák/ iż Piotr był po Chřiřtuřie głową y przełożonym wřzytkich Apořtołow. *WujNT* 73. [*Ponadto w pořłóceniach szeregowych 5 r.*]

»przełożony i gospodarz« (1): Iáko řie káźdy przełożony y gořpodarz w domu řwoim pořřadnie záchowywác ma *LubPs* X2v marg. [*Ponadto w pořłóceniach szeregowych 2 r.*]

»kapłan(i) (a. arcykapłan(i)) i przełożony(-eni)« = *pontifex et praefectus PolAnt; sacerdos et princeps Vulg* (6): *BibRadz II* 39c marg, *Act* 5/24; Sektá Wáldeńřka iednego mieřřczániná z Lugdunu tego

czáfu była/ ktorzy opuściwfyz fwoie dobre chodzili iáko łotrowie/ kápłanow y przełożonych zá nic łobie nie mieli *BielKron* 181v; *SkarŻyw* 304; á odźedźy zmowił fię [*Judasz*] z Arcykápłany y z przełożonemi [*cum principibus sacerdotum et magistratibus*]/ iákoby go im wydał. *WujNT Luc* 22/4, *Luc* 24/20. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»krol(owie), (i, albo, a) przełożony(-eni)« [*szyk 17:1*] (18): PAnie káždy krol y káždy przełożony vráduie fie vznakwfy pomoc twoię *RejPs* 29v; racz vtwierdzic ferca náffe abychmyfie nigdy nieobládzili od onego zebranego miafta: do ktorego fie cińną wiedynności wiary wfyfcy przełożeni y krolowie tego fwiata *RejPs* 72, 219; *KromRozm III* P2; *RejZwierz* aa4, 100; tákże theż y w mękach piekielnych frożey karáni będą krolowie y przełożeni/ ktorzy nie słuźnie fię w ták zacnym fwym powołaniu fprawowáli *BibRadz II* 143c marg; *RejAp* 186v, Eev; *RejPos* 253; *RejZwierz* 147v; *WujJudConf* 15v; Góry/ y polá zniżoné/ Drzewá płodné/ drzewá płoné/ Zwiérzétá/ bydło/ robacy/ Y odźiani piérzem ptacy. Królowie/ y przełożeni [*reges terrae et omnes populi principes Vulg Ps* 148/11]/ Ná fád ludzki wyfádzeni/ [...] Dayćie pánu cześć fpółecznie. *KochPs* 215; *NiemObr* 21, 150; ktory Krol/ ktory przełożony nie karze złości/ tęń nie ćicho/ ále głośno rokázuie/ iżby źli ludzie dobre trapili *GórnRozm Dv*; *WujNT* Aaaaaav; *SkarKazSej* 698b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»książę(ta) i (a, abo) przełożony(-eni)« [*szyk 8:1*] (9): Dnia niektore⁸⁰ krol Filip godował z kxiążęty y s przełożonemi w Mácedoniey [*cum principibus et primis macedonie*] wefpołek z żoną fwą Olimpią *HistAl* A5v; *Leop Iudith* 5/26; Ktory [*Judasz*] fzedźy zmowił fię z Kfiążęty kápłánfkimi/ y z przełożonymi [*principibus sacerdotum, et magistratibus*]/ iákoby go im wydać miał. *BibRadz Luc* 22/4, I 353d marg; *RejPos* 254, 313; *NiemObr* 118; A Chryfołtom S. Był/ práwi/ Piotr kfiążęciem ábo przełożonym innych Apołtołow *WujNT* 652. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r.*]

»lud (pospolity) (a. ludzie, a. pospolstwo, a. pospolici), (i) przełożeni« = *plebs et principes Vulg* [*szyk 5:1*] (6): A pytálfmy prze to: ábyfmy tobie oznáymili ludzie y przełożone [*homines et praepositos*]/ y chćielífmy od nich mieć imioná przełożonych ná fpiřku. *Leop 3.Esdr* 6/12, *Act* 17/8; Dawid [...] powołał wfzyřtkich przełożonych y pólpolitych/ kápłanow y fwieckich/ przed ktorymi powthore kazał pomázác y potwirdzić Sálomoná ná kroleřtvo przed wfzyřtkimi *BielKron* 74; *KochPs* 152; *WujNT Act* 17/8, 1.*Tim* 2 arg. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»mistrzowie i przełożeni« (1): Chćiał teź Pan *IEZVS*, iáko piřze ieden Doktor/ áby nie wfzyřtkim rozumienie bozkie było otwárte: ále fámí miřtrzowie y przełożeni/ od ktorychby fię drudzy vczyli/ áby ie w fwoim fkárbie y zámknieniu mieli. *SkarKaz* 80b.

»przełożony(-eni) a(l)bo (i) mocarz(e) (a. mocny)« (3): *RejPs* 215; Sromayćie fie przed oycem y przed mátką o nieczyřthotę/ y przed przełożonym y przed mocnym [*a praesidente et a potente*] o kłámřtwá *Leop Eccli* 41/21; *RejPos* 253v.

»(na(j))wysz(sz)y, (a, i) przełożony« [*szyk 2:1*] (3): Konstántyn vchwalił/ áby [...] bífkup Rzymfki áłbo papyeź wyřfym á przełożonym był nád wfzyřtkimi kápłany *KromRozm III* P; A więc fie ten iefzťe nie tzyni Bogiem ziemřkim [*o papieřu*]/ ktory nád Krolmi/ nád Cefářzmi/ nád Pány/ y nád wfzyřtką zwierzchnořcią/ tzyni fię przełożony y nawyřfłzy? *KrowObr* 8v; *Calep* 648a.

»przełożeni i nauczyciele« (1): Dayże nam też miły Pánie przełożone y náuczyciele tákíe/ ktorzy by nie o pożytki fwe/ nie o wczáły fwe/ ále o pomnożenie chwały twoyey thym pilniey fie ftáráli. *RejPosWstaw* 42. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»ojciec i przełożony« (1): A on [związany przez ś. Juliana szatan] fię prosił y modlił: y nárzekał ná fwego Stárfzega mówiąc: [...] O oycze y przełożony náłz/ iákoś tey moiey przygody widzieć niemogł [...]? *SkarŻyw* 152. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pan(owie) a (i, a(l)bo) przełożony(-eni)« = *dominus et superior JanStat* [szyk 8:2] (10): *KromRozm I* B4, D marg; *KromRozm III* I7v, L7v; gdyż on [Bóg] káždemu człeku y káždemu zebráníu przełożonego á páná obiecał dáć wedle fercá iego. *RejPos* 355; Bo gdy pan álbo przełożony iáki ktory thym władá da łakomcowi iákíemu łády/ da łupiefcy pobory/ głodnemu myto/ [...] tedyć to tym będzie dobrze ále wśytkim innym zle. *RejZwierc* 97v; Y żáłowáli lozyafzá po wśytkiey Iudfkiey (ziemi/) [...] y dziś go iefzcze żáluią przełożeni/ y pánowie [qui praesidebant] z żonámi *BudBib* 3. *Esdr* 1/31[32]; *WujNT* 390; iż zá władzą y rofkazániém fwych Pánów/ álbo przełożonych tákowych złych rzeczy y wyftępków dopuścili fie *SarnStat* 580, 580. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»przełożony(-eni) i pasterz(e)« [szyk 4:4] (8): *KrowObr* 16v, 19; Wy páłtyrze/ wyicie á wołaycie/ y wy przełożeni nad trzodą [pastores ... maiores pecudum] walaycie fię/ ábowiem dokonywáią fię dni wálze *BibRadz Ier* 25/34; Podczas też imieniem Kościoła/ znáczą się Przełożeni y Pálterze. *KuczbKat* 75; *WujJud* 3v; *WujNT* 155, 526, 676. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»patronowie a przełożeni« (1): ániołowie y inni pewni á ofobni święci łá pátronámi y przełożonemi pewnych mieyfc/ ná ktorzy fię tákíe cudá dzieią *WujNT* 523.

»pierwszy i przełożony« (1): Piotr S. iáko pierwśzy y przełożony powftawśzy/ Dekret vczyinił/ y wátpienie rozwiázáł *SkarJedn* 76.

»podawce abo przełożeni« (1): iácy máią być fprawce á fzfárfze tych fkárbow Páńfkich/ nam do czáfu tu nádánych od niego/ [...] y iáko fie podawce ábo przełożeni/ ktorzy ie ná to przefadzáią/ máią ná to rozmyśláć *RejPos* 24v.

»przełożeni a powołani« (1): Słuchayże iáko tu Pan przypomináć raczy tę czuyność wiernych fwoich/ [...] á zwláfzczá przełożonych á powołánych fwoich nád fwiętemi owieczkámi fwoiemi *RejPos* 345v.

»prełaci i przełożeni« (2): niniéyřzym nářzym Dekrétem/ zá rádá y iednořtáynym Pręłátów y Przełożonych nářzych [*Praelatorum, Baronum nostrorum JanStat* 244] požądániém/ wiadomořciá/ przyzwoleniém/ [...] [statuty] ná wieki obiecuiemy chowáć. *SarnStat* 898 [idem] 190.

»rządziel(e) (a. rzańce) i ([to jest]) przełożony(-eni)« = *rector et satrapa HistAl* (2): Przykazuiemy wam áby w káżdym mieyfcie byli rządziciele y przełożeni [*rectores et principes*] [...] ktorym przykazuiemy/ áby rozumnie czynili fprawiedlowość [!] káždemu *HistAl* G4, G5; [Rozumiemy teżz iřz rzańce/ to ieft przełożeni mogá y słuřne [!] powinni/ aby zagubili wřtawe tę Papiefká [o celibacie] *ConfKwiat* Z2].

»sędzia(-owie), (i, a(l)bo) przełożony(-eni)« = *princeps et iudex PolAnt* [szyk 6:2] (8): Z tych [lewitów] pořtánowieni łá cztery y dwádziefciá thyřięcy áby pilnowáli pořługowánia domu Páńfkiego/ á przełożonych záfię y řędziów [et praefecti, et iudices] było fzeřć tyřięcy. *BibRadz* 1. *Par* 23/4, *Ps* 81

arg; BudBib Ex 2/14; CzechRozm 251v; KochPs 206; WerGośc 214; LatHar 379; WujNT 69. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»sprawca(-e) (a. rozprawce) a (i, albo) przełożony(-eni)« [szyk 8:1] (9): *RejPs 29, 209; Tąkże teź ten ták mądry Pan chce ząwždy mieć ípráwce á przełożone tego to íwiátá íwego RejPos 280v, 23, 317, 318 [2 r.]; RejZwierc 191v; Przełożeni tho iest Wodzowie/ thák máią ítać/ Pirwszy Sprawcá álbo Przełożony ná práwym rogu pierwfzey części Woyfka BielSpr 30v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*

»przełożeni i starostowie« (1): *VStáwiamy/ [...] áby przedsię przełożonym y Stároftóm náłzym [Praefectis seu Capitaneis nostris JanStat 403]/ wedle ítárégo zwyczáiu y Státutu wolno byó dóbr náłzym brónić SarnStat 837. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*

»starszy, (a, i, abo, także teź) przełożony(-eni)« = *senior et praefectus PolAnt [szyk 10:1] (11):* Abowim teźci íam Pyotr kápłanom álbo ítárńym á przełożonym/ [...] każe páć álbo rządzić trzodę bożą. *KromRozm III M5v, L2v; KrowObr B4; BibRadz Deut 31/[28]; RejAp BB; RejPos 301v [2 r.]; [Holofernus]* był obległ ono bláhe á flábe miáńteczko Betulią/ ktore íe iuz żadnym obyczáiem obronić/ nie mogó/ ták íz iuz oni ítárńzy á przełożeni miáńteczká onego vczynili byli vmowę z nim/ íz [...] piątego dnia mieli mu iuz podać miáńteczko ono. *RejZwierc 200v; Okázuy íię íáfkáwym w zgromádzeniu vbogich/ á twoię myśl ítárńzemu/ y przełożonemu głowę íwą poddawaj. BudBib Eccli 4/7; CzechRozm 79; SkarJedn 364. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]*

»przełożony a stroż« (1): *Iáko tedy ná Páfterzá należy/ więcey o trzodzie niżli o sobie myślic/ tákci teź należy ná Krolá/ to íeft/ ná Przełożonego á ná ítrozá ludzkiego [hoc est hominum praesidis ac custodis]/ wízytki ípráwy ítołowác ku pożytkowi/ nie íwemu włáńnemu/ bo to íeft tyráńfka rzecz/ ále tych ktorych rządzi. ModrzBaz 18v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

»przełożeni albo (i) urzędnicy« = *dignitarius seu officialis JanStat [szyk 2:2] (4): BielKron 111; Twoiá to tedy rzecz íeft/ O Naiáśnieyfzy Krolu/ tákíe Vrzędniki y Przełożone [tales magistratus ac praesides]/ Zamkom/ Miáńtam/ y Powiátom dáwác/ ktorziby pokoiu domowego wielce bronili. ModrzBaz 31; SarnStat 839, 910. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*

»więtszy a (i) przełożony(-eni)« = *maior et praecessor Vulg (5):* A to kyedy [*Chrystus*] mowi/ kto wyéńńym á przełożonym yeft myędzy wámi/ dawa znác íz íą y máyą być myędzy nimi wyéńńy y przełożeni. *KromRozm III M7, M6v; LatHar 717; WujNT Luc 22/26 [zawsze przekład i nawiązanie do Luc 22/26].*

»przełożony i (to jest) wodz« [szyk 2:1] (3): *KromRozm I O2v; BielSpr 30v; profszę ciebie Páná wízytkiego ítworzenia/ opátrz ten lud przełożonym y wodzem/ ktoryby chodził y wychodził przed nimi/ y prowadził ie SkarŻyw 500. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

»zwierzchność(-ci) (a. zwierzchny urząd) i przełożony(-eni)« [szyk 3:1] (4): *Ale zgołá wízytkim w obec Apoftólowie Chrituśowi rokázuią/ aby zwierzchnościam y przełożonym [ut potestatibus supereminentibus] posłufzni y poddáni byli ModrzBaz 49v; Obácź iáko íobie klátwę Papiefką y wyrzucenie z kościołá [patriarcha Paweł] ważył ktora gdyby od przełożonego nie byłá/ y od zwierzchnego vrzędu/ zá nicby nie ítałá. SkarJedn 142; CzechEp 164; NiemObr 128. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »... i (a(l)bo, a, [jako]) in(n)i (a. inszy, a. wszytcy (inszy), a. drudzy) przełożeni; i każdy (a. wszelki) przełożony« (42;2): Lud twoy ij biskupowie twój/ mistrzowie w piśmie nauczений/ licemiernicy ij wślytcy przełożenij żydowścy ciebie mi sędzitz dali/ a ciebie tymi winami obwinili *OpecŻyw* 133v; *FalZioł* V 49v; Kv wiznaniv tedi Chriftvla miłego/ y roziafnieniv prawdziwego słowa y prawdi iego. Naprzod Cefzarze/ Krolewie Xiążęta/ y ynzi przełożeni/ są naświat dani y wystawieni *SeklWyzn* 2, 2v; *SeklKat* Hv, H3; *KromRozm I* 13 marg; *KromRozm III* 15; Przeto s strony tey potrzeby Káth iest y ma być w obronie Krolewfkiey/ y innych przełożonych/ áby mu dla thákíey (iáko mowią) íprofnóci wrzędu iego żaden gwałtu nieczynił. *GroicPorz* h; áby thák wolno mowić vbogim iáko bogátim/ to iest/ ták Plebanom/ Wikáriom/ Kánonikom/ iáko Papieżowi/ Kárdynałom/ Arcybiskupom/ Biskupom/ Infułatom/ Opátom/ y innym przełożonym. *BielKron* 235, 11, 32, 203v, 228v, 261v; *Mącz* 116a; *RejAp* 82v, 123v, 135v, 141; *RejPos* [36], 37v, 104v, 198v; *BialKat* 196; Przeto Chorążowie y drudzy przełożeni máią być fercá dobrego/ íprawni/ nie vkázowác po łobie pośtawy trwożoney iedno weśołą *BielSpr* 6v, 54v [2 r.]; *WujJud* 128; *CzechRozm* 249; Iz tho vmieć Xiążęciu trzebá y Krolowi/ Tákíeż w páńftwie káždemu ich przełożonemu/ Aby vmiał rośtropnie ludu zleconemu/ Rośkázowác *PaprpPan* A3; A przetoż y toby trzebá w dobre obyczáie w wieś/ áby pewnych czáłow/ ábo Dozorcy obyczáiw/ ábo ktorzi infzi wrzędnicy czynili opyt o tákich Pániech/ y o wśzytkich infzych przełożonych/ iáko się íprawuią rośkázuiác swoim ludziom. *ModrzBaz* 46v, 23, 49v, 114v, 135v, 142; *CzechEp* 364, 383; *NiemObr* 166; Profzē zá krolmi/ ksiáżęty/ y przełożonemi wśzelkiemi (á miánowicie zá Papieżem náłzym N. y Krolew náłzym N.) *LatHar* 95; *WujNT* 299, 461, 957; [[*dzieje*] Afyryfkich/ Egipfkich/ Zydowfkich/ Greckich/ Perfkich/ Tureckich/ Węgyerfkich/ Czeřkch/ y inych rozmáitych thák Krolow/ Kxyżąt/ yáko inych przelozonych [!]] od początku íwyátá áż do thego roku ktory się piźe 1551. są nápiřáne. *BielKron 1551 kt*].

W przem (2) : A tak mamy wvcziwořci mieć/ naprzod rodzice náře/ potim przełożone náře nad duřsá y nadciałem/ Yako řwięty Paweł vczy do Ephezow. *SeklKat* Hv, Hv.

β. »przełożona« = *zwierzchniczka* (8) :

przełożona gdzie (1): [*Maryja ma koronę w niebie*] yuř y tu myala nye telko yřz ořtala przelozoną wkofzczyele boyuyącym ale teř nyebyeřkym, a przeto yako papyeř rzeczon řluga nad řlugamy panna marya rzeczona kroloua nad krolownamy *PatKaz III* 140.

αα. »przełożona« = *przeorysza* (7) : Rzeče Iuliáná: Ia tego [*pořcić przez cały tydzień*] nie mogę: ále ielić Bog dał tę řiłę/ poradz się przełożoney. *SkarŻyw* 225; A po dniu trzydzieřci/ przełożona zezwála wřzytki řiořtry mowiac: obierayćie łobie mátkę ná moje mieyřce: Chryřtus mię ná przyczyne řwiętey Euřrázyey do řiebie wzywa *SkarŻyw* 227, 226 [5 r.].

2. *W funkcji rzeczownika: członek wyřszej warstwy społecznej, arystokrata; baro BartBydg, JanStat; magnatus PolAnt, JanStat; proceres JanStat, JanPrzyw; principalis, superior JanStat (42)* : Baro, przelozony, zyemyanyn *BartBydg* 17b; A tym obyczáiem łobie lud pořpolity vbogi řwe práwá řtráćił/ gdy pořly lud począł przełożonym pochlebiác zá cřtámi řwobodnemi *BielKron* 119; Trzećiego dnia pořłał [*Amurat*] pořly do řtářzego miářta řtym pořeřftwem/ aby mu pođał miářtho á dar otrzymał dwieřcie tyřiac ařpr/ y mieyřce miedzy przełożonymi/ á drugim ořobne dáry/ y wolnořc przyřcia

y odeścia. *BielKron* 249v, 119, 203, 237v; *BudBib Prov* 13/23; *BialKaz* F3v; dla tego tym Státutem wftáwiamy: áby zá wyftępek y obowiązek/ álbo rękoiemftwo Rycérzkiego człowieka/ álbo którego przełożonego kmiéc czykolwiek/ álbo poddány nie był ciążan *SarnStat* 656, 658.

W połączeniu z nazwą kraju lub ziemi [zawsze: G sb; przełożony + nazwa] (18): Ná co Pánowie/ Przełożeni/ Boiárowie Ziem Litewfkich przerzeczonych przysięę iuż nam vczynili *SarnStat* 988; obiecuiemy [...] iż po zelźciu przerzeczonego Páná Witowdá [...] nigdy nie będziemy obiérác/ áni brác ná wielkie Książę Litewfkí y zá Páná/ iedno którego przerzeczony Pan Władysław Król [...] albo iego potomkowie/ y Pręłáci/ Pánowie/ Szláchta/ y przełożeni Królestwá Polfkíego będa rozumieli obrác y poftánowić. *SarnStat* 999; Które rzeczy [...] ná potomné czáfy máią bydź chowané/ zá pewną wiadomością wzyftkich innych Pręłatów/ Pánów/ Przełożonych y Szláchty Księstwá Litewfkíego bráciéy nálezý *SarnStat* 1000, 136, 219, 450, 886, 941 (18).

W połączeniach szeregowych (20): WSzytki Przełożoné/ Pány/ Szláchte/ Mieścány/ Miáfteczka/ Wsi/ Dzierzáwy ich/ lud y kmiécie w ich wolnościach obiecuiemy y obowięzuiemy sie zachowywác *SarnStat* 53 [*idem* 64, 885]; MY pánowie Duchowni y Swietcy/ Przełożeni/ Grábiowie/ Rycérstwo/ Szláchta/ Miáfta/ y wzyftka *Communitas* królestwá Polfkíego/ [...] oznáymuiemy [...] *SarnStat* 219; [*ziemie litewskie*] przerzeczonému Królestwu nálezému Polfkíemu przywłaczyliemy [...] zá zwoleniém iednoftáynym nálezých y iných bráciéy/ y wzyftkich Pánów/ Szláchty/ Przełożonych/ y Boiárov wolą téyże ziemie Litewfkíey *SarnStat* 987; obiecuiemy: nigdy przerzeczonych Pánów/ Pręłatów/ Szláchty/ y Przełożonych królestwá: y lámégo Królestwá Polfkíego [...] nieopuśczać *SarnStat* 999, 64, 136, 381, 383, 450 (20).

W przeciwstawieniach: »mniejszy (a. mniejszego stanu) (2), nieznaczny ... przełożony« (3): *RejZwierc* 158; Owá przełożone którzy fię z mnieyżemi ípołpolitowáli/ á mnieyżze też którzy Senatory zárownó z íobą kładá chwalićie/ y miłuićie *GórnRozm* D4; Iáko więc nieznaczny/ któremu zámkniony Páńki páłac/ kiedy kto idzie przełożony/ Ciśnie sie we drzwi *KochFrag* 41.

Szeregi: »tak przełożeni jako i niższych stanów; przełożeni z niższemi« (1;1): POfluchaycie máło á pilnie wfyfcy národowie fwiátá/ ták przełożeni iáko y niyfých ítanów [*dives et pauper Vulg Ps* 48/3] *RejPs* 72v; *RejZwierc* B3v.

»panowie i przełożeni« = *barones et proceres, principales et domini JanStat* [szyk 2:1] (3): zá zwoleniém wzyftkich Pánów y Przełożonych Królestwá [*omnium Praelatorum et Procerum Regni JanPrzyw* 41]/ álbo lepiéy wzyftkiéy Rády/ y Szláchty/ y ludu/ Koroná ná głowę nálezę bylá włożona *SarnStat* 941, 1000, 1099.

»przełożony a poważny« (1): Acz sie to przełożonemu á poważnemu zá máło zda być wżárdzonym v ludzi/ bo mu nie fmie nikt w oczy rzec. *RejZwierc* 147.

»przełożeni i stany« [szyk 1:1] (2): y zarázem Séym wálny złożywfy/ złożyliemy przy tym miedzy inémi ítanom y Przełożonym wzyftkim Księstw nálezých Zatorfkich y Oświęcimfkich Séym Powiátowy w Oświęcimiu *SarnStat* 1210, 1215.

3. *Przetłumaczony na inny język (72)* : *BielŻyw* 112; wiele fię ínadź rzeczy trafiało/ ktoreby włáfniey y iásniey wyrázone być mogły/ [...] a kthore podobno gládzeyby mogły być gdyby czáfu zftawáło przełożone *BibRadz* *5; *BudNT przedm* c4, dv; *CzechEp* 226; *KlonŻal* B3v marg; *LatHar*

380; po wydaniu Biblii Polkiej od Kátholikow w Krákovie/ wnet nástála Biblia Brzeška od Kálwinistów przełożona *WujNT przedm 1*; Słowá Zydowskie iedne przełożone/ á drugie zoštáwione. *WujNT przedm 23 marg; SarnStat 753*.

przełożony z czego [= z tekstu] (6): *BudNT Kk5v*; Krotkie opifania y świádectwo/ o Mieście Rzymkim/ [...] wypifáne y przełożone z kfiąg teraz nowo w Kolnie wydánych/ *De opreffo Dei verbo. ReszHoz 114; LatHar 385*; Czemu z Lácińskiey wulgaty text przełożony. *WujNT przedm 9 marg, przedm 2, 12*.

przełożon wedle jakiego (1): Bo y tam pewnie było wedle Greckiego przełożono ták/ Sic defervio patrio Deo. To ielt/ Ták służę oycowskiemu Bogu *BudNT przedm b7*.

W połączeniu z nazwą języka oryginału [z jakiego; zawsze: przełożony + określenie] (6): Xiążeczki rofzkofzne [...] z wielką pilnością á pracą z Lácińskiego na Polski/ przez MARCINA QWIATKOWSKIEGO Z ROZYCZ. [...] przełożone/ y nakładem vbogim wydrukowane. *KwiatKsiąż kt; GórnDworz F6; SkarŻyw 435*; Ktore naiázdy y ípolne s Krzyżákami Litewkie bitwy/ iżem wylżey w Kronice Pruskiey/ Petri a Duzburch z lácińskiego przełożoney/ nápiśał/ tu ich powtarzác nie chcę *StryjKron 375; WujNT kt, przedm 16*.

W połączeniu z nazwą języka przekładu [w tym: na jaki(e) (6), po jakiemu (5); określenie + przełożony (10), przełożony + określenie (1)] (11): *LubPs kt, B; BibRadz *4v*; Czytała rádá [królowa Edwiga] ítáry y nowy zakon przełożone ná Polskie *BielKron 383; KwiatKsiąż kt*; A przetho gdzie ielt dobre Polkie słowo/ ták zle czyni/ kto Lácińskie miáfto niego kładzie: chyba kiedy fie trefi słowo iuż ták zwyczajne/ ták vtárte/ że ie niemal wżyfcy rozumieją. ábo też iż włońnie z Lácińskiego ná Polskie/ przełożone być nie może *GórnDworz F6; SkarŻyw 435*; [Ministrowie luterscy posłali patriarsze konstantynopolskiemu] Coⁿfuzyą swoię Augfzpurfką/ [...] po Grecku przełożoną *ReszPrz 68*; Modlitwá S. Thomálfá Lácińkim rymem píána: á z niego ná Polki przełożona. *Adoro te devote. LatHar 385; WujNT kt; SarnStat *4*.

Z przytoczeniem tekstu przekładu [w tym z zapowiednikiem: tak (3)] (4): TEn wirfz [Apoc 1/1] mogłby y ták być przełożon/ Pirwřą rzecz/ (álbo mowę) vczynilem o wřzech (rzeczach) Theofile. *BudNT li6, przedm b7*; bo naprzod wątpliwe ielt/ że [słowo żydowskie Harah] może być przełożono poczęła/ ábo płodem záftąpiła. Abo infzym tym podobnym á nářzemu ięzykowi zwyczajnym objczáiem *CzechRozm 127v; WujNT 288*.

Wyrażenia: »dobrze (a. jako nalepiej) przełożony« (3): *RejKupSekl a6; LubPs B*; Co fię tedy tknie wyłożenia Antychritá/ dobrze ielt znáczenie/ słowá tego Antychrift przełożone *CzechEp 327*.

»przełożony bez fałszu« (1): Ielt [ten Statut] ielcze vżytecznieyřzy. BO [...] Ktemu/ że ielt po Polku przełożony/ bez fałřzu *SarnStat *4*.

»z [jakiego] języka(-u) przełożon(y)« (11): Then lysth syážyku Arabskyego, yeřth przelozon. Na polsky *MetrKor 38/321; RejKupSekl a6*; Czterzei Euangeliřtowie řwieci MATTHEVSZ, MAREK, LVKASZ, I IAN Z Greckiego ięzyka na Polski przelozeni, i wykładem krotkiem obiasnieni. *MurzNT kt; BielKron 270v; LeovPrzep kt; KuczbKat 1; BudBib kt; SkarJedn 172*; Grecka Biblia od Siedmdzieřát tłumáczow wzięta/ lepřzá ielt niřz z Zydowskiego ięzyká/ iákiey Lácińnicy vżywáią/ przełożona. *SkarŻyw 47, 119; ReszPrz 69*.

»na [jaki] język, w [jaki a. drugi] język, [jakim] językiem, w [jaką] mowę przełożon(y)« [szyk 18:2] (15:2:2:1): *MetrKor* 38/321; *BielŻyw* 111; *MurzNT kt*; wykłady połtronnych narodow ięzyki przyrodzonemi przełożone/ około których niż są na iásnią podane/ zacni á vczeni ludzi z wielką pilnością pracowali *BibRadz* *4v, *2; ikąd [z biblioteki w Aleksandrii] też święte piśmo/ tho iest Biblia/ ná Grecki ięzyk z Zydowłkiego napierwey przełożoná iest. *BielKron* 270v; *LeovPrzep kt*; *KuczbKat* 1; *BudBib kt*; są takie włafności mowy w káżdym ięzyku/ że w drugi ięzyk z łtrudnością mogą być przełożone *CzechRozm* 127v; *ModrzBazBud* ¶6; Nie ták iest iáko mowią Heretykowie: ilz kościoł S. powfzechny Rzymłki nie włzytkim wobec czytánia Bibliey ná ięzyk połpolity przełożoney/ dopufzcza *SkarŻyw* 257, kt, 457; *StryjKron* 288; *ReszPrz* 69; *LatHar* +4v; *WujNT przedm* 3, 27; *SarnStat* 863.

»nowo, znowu przełożony« (4:4): *HistAl kt*; *LubPs kt*, B; Tu sie poczynią hifthorie ziemie Węgierskiej teraz nowo przełożone *BielKron* 305; *BudBib kt*; *BudBibKaw* A2v; Nowy Teftament znowu przełożony/ á ná wielu mieyfćach zá pewnymi dowodami odprzyład przez Simoná Budne⁶⁰ oczyszćiony. *BudNT kt*; *WujNT kt*.

»prawdziwie (a. prawie) przełożony« (2): *OpecŻyw kt*; tę przereczoną Kronikę Prufką [...] prawdziwie przełożoná ná Polłki ięzyk tu małz czytelniku miły od nas przypifána. *StryjKron* 288.

»w [jakie] słowa przełożon« (1): Poczyna sie Kroniká włzythkiego światá/ [...] z rozmaitych Kronik thákież Hifthykow wybrána/ ták Greckich/ iáko Láciińskich/ ná rok ktory sie piŕze/ 1564. w Polskie słowa przełożoná. *BielKron* [A].

»od słowa do słowa [= dosłownie] przełożony; słowo słowem przełożone« (1;1): Włzakże iz mowá Hywreyłka ma swoie przyzwoitości/ że gdyby łowo łowem było przełożone/ nie iedno by ínac nikt nierozumiał/ ále by co przeciwnego rozumiał/ przeto muśiałem niegdzie rzecz rzeczą/ nie licząc łow/ wyráżać *BudBib* b3v; Męczeńłstwo Piotrá S. Bálfamem názwanego/ nápiřany [!] przez Anaftazego Bibliothekárzá/ od łowá do łowá przełożone. *SkarŻyw* 40.

»szczyrze przełożony« (2): Nowy Teftament Páná náłzego IESVSA CHRISTVSA. Z nowu z Láciińłkiego y z Gręckiego ná Polłkie wiernie á łczyrze przełożony *WujNT kt*, *przedm* 12.

»wiernie przełożony« (3): [papieř Grzegorz XIII] dopuścił áby od náłzych Biblia ná polłki ięzyk/ ále pilnie á wiernie/ przełożona byłá. *WujNT przedm* 3, kt, *przedm* 12.

»w wirřyki, na piosneczki przełożony« (3:2): *OpecŻyw* 171v; Ewanieliá wielkonotzné niedziele w wirřyki przełożoná *OpecŻywSandR nlb* 5v, *nlb* 5v; Płáterz Dawidá Krolá [...] ku czći á ku chwale Pánu Bogu ná pyofneczki po Polłku s pilnością/ iáko nalepyey mogło być/ nowo przełożony. *LubPs* B, kt.

»właśnie [= włáciiwie] przełożon(y)« (6): *GórnDworz* F6; [*Budny o swoim przekładzie*:] chyba to rzecz mogę/ że nad ine polłkie przekłady iest łczyřřy/ Bo wniem y przyład mniey/ y iestłifię [!] nie myłę włáciiwey przełożon. *BudNT przedm* d2v; *CzechEp* 161; A ták tym iednym łowłkiem [„ktory” (*kielich krwi*) zamiast „ktora” (*krew*)] włáciiwie przełożonym/ twierdzi łię wiárá Kátholicka *WujNT* 288, *przedm* 2, s. 288.

Szeregi: »przełożony i ná jaśnią podany« (1): Y choćiaz iuz są pierwey kłięgi Bibliey po Polłku przełożone y ná iáśnią podane/ [...]: Włzákoř [...]. *BibRadz* *4v.

»przełożony i (wy)drukowany« (2): *KwiatKsiąż kt*; bo ią [odpowieź patriarchy konstantynopolskiego na Konfesję Augsburską] tenże káplán Boży/ z Greckiego ná Lácińskie pięknie przełożył/ á z Lácińkiego iest też potym ná Niemiecki ięzyk przełożona y drukowana *ReszPrz* 69.

4. Wywyższony, uznany za lepsze⁸⁰, ważniejsze⁸⁰; *antelatus Mącz, Cn; electus Vulg (28) : RejPs* 115v; A ták [cesarz] rofkazał/ áby był ten Dekret wżędzie Exequowan pod winami opifányi bez odwłoki/ gdyż to iest ná woley náfzey Papieżá á Cefarzá/ iáko przełożeníznych Seymy á Dekretá vftáwiác. *BielKron* 201v; *Antelatus Przełożony/ W więtfzey powadze miány. Mącz* 122c; [*HierWielEccle* [1]v].
przełożon komu (2): PatKaz III 122v; Ná koniec iákoby był wżech nagorńzym/ Bárábálfz łotr był mu przełożon *GrzegRóżn* K2v.

przełożon(y) (przełożénszy) nad kogo, nad co (15): SeklWyzn Cv; RejJóz E [2 r.]; nie może być żeby bogowie byli ludziom poddáni/ álbo theż żeby ziemiá nád wyfokołć niebieską miała być przełożoná [si terra altitudini caelorum preponetur] *HistAl* G7; *BielKron* 235; Nie może być zwolennik przełożenízzy nád Miftrzá fwego [Non est discipulus super magistrum Luc 6/40]. *RejPos* 170; *WujJud* 117v; A kto tego nie wie iż przodkowanie Apoftoltwá Piotrá S. nád kázde Biskupstwo przełożone być ma. *SkarJedn* 72; *StryjKron* 340; Wdowy vbogiej dwa pieniążki nád wielkie pieniądze bogaczow przełożone. *WujNT Cccccc3v, 83 marg*; [Tákież zaište naydzye nyemało xyąg málułkich/ nád ynne á wylkye przełożeníznych. *HierWielEccle* [1]v; *MurzNT* 42v (*Linde s.v. przełożyc*)]. Cf Wyrażenie.

przełożon(y) czym (2): RejZwierc 149; Rzymłki Biskup nád inżze iest [!] przełożony/ wyfżzym poruceniem [!] y zwierzchnością wrzędu Páłterfkiego. *WujJud* 117v.

przełożénszy między kim (4): Y Stála fie pothym była rozmowá między zwolenniki/ kthoby miał byc przełożenízzy między nimi. RejPos 315v, 227v, 300v, 315v [zawsze nawiązanie do Luc 22/24].

przełożony ([przełożénszy]) w czym (2): [Maryja] Vfzytkym pannam wkołzcczele bila wnabozenftwe wpokorze przelozona PatKaz III 122v; *StryjKron* 340; [Przeto i ś. Hieronim tu napominá [...]/ abych [!] nierozumieli/ że by między Apoftoły/ był ieden nad drugiego w wrzędzie przełożenízzy *MurzNT* 42v (*Linde s.v. przełożyc*)].

W połączeniu szeregowym (1): gdy się kto bohatem/ przełożenízżem abo zácnieiższego rodu báczy/ abo inżze/ którą rzeczą przechodzi: Hnet łobie wżyftko przypifuie *MurzNT* 10v.

Wyrażenie: »nad insze wszystkie (a. nad wsze ine) przełożony; nad wsze przełożénszy« (3;1): A tyś przed fie nád wffe chwały przełożenízzy pánie boże Izráelłki ták iákoś był od początku y ná wieki będziefz. *RejPs* 62v; abowiem z ciebie [Panie] wślytko dobrodzieiřtwo mamy: twoię tę z wierzchnoř nad wffe ine zwierzchnořci widzimy oczywifcie byc przelozoná *RejPs* 142v; Pan to iest wielki/ król niezwyćięzony/ Náđ inżze wżytki bogi przełożony [*Rex magnus super omnes deos Vulg Ps* 94/3] *KochPs* 143 [*idem*] 197.

Szeregi: »przełożon i ozdobion« (1): A ták thy kázdy poćiwy człowiecze/ ná iákiemeś kolwiek ftanie iest/ á zwłáfczá iestliżeś iest y láty y dořtoieniřtwem iákim przełożon y ozdobion/ [...] fwieć wżytkim iáko iáłna fwiećá dobreimi przykłády fwemi *RejZwierc* 149.

[»pierwszy a przełożénszy«: A gdzie lepak pierwřze á przełożenízze mieyfćá kto miłuię/ á żaden drugiemu vřtápić nie chce/ á kořdy ná fwym ftanie nie przeřtáie: tám niepochybnie muřzą być nienawiřci/ gniewy/ fwary, zwády/ woyny y poráżki. *WujPosN* 1584 II 241 (*Linde s.v. przełożyc*).]

»przyrownany a snaść i przełożony« (1): [Jatwieżowie bili się mężnie] W czym Sabinom/ Samnitom/ Weientom/ Equom/ Campanom/ Kartaginencykom/ Spartenom ad Termopillas, y infzym rozmaitym narodom/ [...] przyrownani á snaść y łowito w Rycerfkich dzielnościach nád nich przełożeni być máią. *StrykKron* 340.

»starszy abo przełożniejszy« (1): á ták [ociec abo sprawca domu] ábo łtárfzemu brátu nád młodźemi/ ábo łthárfzemu ábo temu wedle fwiátá przełożniejszym łudze/ porucza łprawy á opátrności domu łwego. *RejPos* 280v.

»uwielbiony a przełożony« (1): rozeznawšy też to pilno/ co tho ieft człowiek/ á iáka ieft nikczemność iego: á przedię iáko ieftłw wielbionym á przełożonym przed Máyełtatem iego *RejPos* 173v.

[»przełożniejszy a więszy«: ktorykolwiek zechce być przełożniejszym á więthłzym [voluerit fieri maior]/ będzie wálzym łłuzebnikiem *Leop Mar* 10/43 (*Linde s.v. przełożyc*).]

5. *Przedstawiony, dany pod rozwagę; appositus Mącz; depositus, expositus JanStat* (19) : Item gdy by ktho nychczył przyszyącz jako przelozono yeftł thedy thaky ma ymyenyem skoda wfyczka placycz *MetrKor* 34/134v; *RejPs* 30; *Mącz* 310a; Ty przełożone lekárłtwá łłuzá ku zniłczeniu w cyckach/ nie thylko wrzodow ále też y mleká *SienLek* 87; *WujJudConf* 255v.

przełożon(y) komu (8): Tá zasłóná znáczy mdłóść przyrodzenia náłzego/ bo gdy nam zakon przełożon bywa/ tedy słucháiąc nie łłuchamy/ á pátrzáiąc nie widźiemy *BibRadz* I 63d *marg*, I 63d *marg*; PRzełożony nam ieft niedołtátek miáłtá Kráková/ y wyniłczenie prowentów iego *SarnStat* 964. Cf »przed oczy przełożon(y)«, »za przykład przełożony«.

przełożon ku czemu (1): A ták to ieft ku náuce tu przełożono káždemu/ áby łie brzydźił grzechem łwem pierworođnem *BibRadz* I 63d *marg*.

przełożon(y) przed kim, przed czym (4): Digna res auribus Doctorum, Godna rzecz yeft áby byłá przed vczonémi łudźmi przełożoná. *Mącz* 21b; O Tych kórzcy clá ná źiemi biorá/ ieft przed námi przełożono/ áby práwá przed Królem Ie^{go} M. gdy będą o nich pytáni/ położyli *SarnStat* 396, 1211. Cf »przed sądem przełożony«.

przełożon w kim [= przez kogo] (1): [Luter pisze do papieża Leona:] Głos twoy zá głos Kryłtufá/ ktory wtoby przełożon yeft y mowi/ przyymę. *KromRozm* I 13.

przełożon gdzie [= w tekście] (3): *BibRadz* I 63d *marg* cf *przełożon ku czemu*. Cf »przed oczy przełożon(y)«.

[*W porównaniu*: Iuż Łáskáwy á Pobożny tych Książek Czytelniku/ stych włáłności/ ktore należą Pánu Bogu/ y ktore należą Synowi iego/ Ktoreć tu spilnością s Piłmá świętego zebráne/ á iáko ná Tablicy łą przed oczy przełożone/ y ku wiadomości podáne/ mogłes poznáć y zrozumieć/ iákie to dwa ciężkie vłtępkı łą od łczyrey/ cáley/ á Zbáwienney Prawdy. *WišnOkaz* 604 (*Linde s.v. przełożyc*).]

Wyrażenia: »przed oczy, przed oczyma przełożon(y)« [*w tym: komu* (4), *gdzie* (2)] (4:1): Co nam w tey piołnce ieft przed oczy przełożono. *LubPs* ff2 *marg*, *Zv marg*; OPátrność wielka á dziwna Pána náłzego/ tu łie nam iáłnie okázuie/ á ieftłw nam przed oczy náłze przełożona *RejPos* 177v, 28; Ktora

rzecz/ pod podobieństwem rzeczy onych niebieskich ięft nam przed oczy przełożona *CzechRozm* 200v; [*WiśnOkaz* 604 (*Linde s.v. przełożyć*)].

»za przykład [komu] przełożony« (1): Iáko ięe dziś ty wżytki ták frogie á ftráfzliwe pomfity nád zlymi á krnąbrnymi żydy iáwnie okazały/ ktorzy przed náłzymi oczymá ią nam zá iáwny przykład przełożeni *LubPs Zv marg*.

»przed sądem przełożony« (1): iż gdy iedná żálobá przed iądem będzie przełożona á wypowiedziáná [*coram iudicio expositam, dictam JanStat* 502]/ choćby téż wiele perfon było/ z których ftrony byłáby żálobá vczyniona [...] tedy [...] *SarnStat* 818.

Szeregi: [»przełożony i ku wiadomości podany«: *WiśnOkaz* 604 (*Linde s.v. przełożyć*) cf *W porównaniu*.]

»przełożony a wypowiedziany« (1): *SarnStat* 818 cf »przed sądem przełożony«.

a. Zapropowowany (1) : sendziak prziflál poslá Mvssy Voyewodę kv panv Belłkiemv y kv panv prethwyczowy do Vynnycze [...] vprzedzayacz a opowiadayacz yz pan Sendzyak gothow wyechacz na czas przelozoni od v k m *LibLeg* 11/75.

6. Wyznaczony na inny, późniejszy termin; postpositus *JanStat* (10) : Ná then czas było téż położono Koncilium w Trydencie/ ále do roku/ potym było przełożone prze wiele przyczyn. *BielKron* 226v.

przełożon komu (5): A ięlliby przedię w tey niemocy trwał/ tedy tákemu ma być przełożono do trzeciego rázu. *UstPraw* G3, Av, G3 [3 r.].

przełożon czym [= na podstawie czego] (3): Pozwánemu ná roki może mu być rok przełożon profłá niemocá/ Ná wtorym roku prawdziwą niemocá *UstPraw* G3, G3 [2 r.].

W połączeniu z terminem odwłoki (3): A ktoby przedię chorował/ tákemu do rokov czwartych ma być rok przełożon. *UstPraw* G3, Av; á ták Roki Ziemiłkie Przemylłkie będą niżey przełożoné tegodniem iednym po iądzeniu Roków w innych ziemiách *SarnStat* 730.

Wyrażenie: »przełożon na inny (a. [który]) dzień« [*szyk 1:1*] (2): A ięlli s tych to Sądow wyłożonych ktory przypádnie ná dzień święty/ thedy bywa przełożon ná inny dzień. *GroicPorz* i, k2.

7. Przyporządkowany, przypisany [czemu] (3) : Co ma być íprawowano, gdy Miefiącz ięfth w ktorem znamieniu. Skop. Ięft przyrodzenia ogniłtego ciepłego y fuchego panuie nad kolera. Przyrodzenie ma męzkie/ ímakom przelozon gorzkim farbam żoltogorączem. *FalZioł* V 49v; Ástrologowie to známie [*Lwa*] w Słońcu przywłáfzczáią/ y rzeczom inłzym nie ięft przełożone/ iedno známienitym ludzio^m y rzeczam *LeovPrzep* B4; Przetoż nie dziw/ iż tákie inne cudá nie dzieią fię wżędy: ále tylko ná niektórych mieyfcách (*marg*) Święci ią pewnym mieyfcam przełożeni. (–) *WujNT* 323 *marg*.

8. Wybrany; w funkcji rzeczownika [czyj] (3) : A dziwná íprawá wyzwoliłes miły pánie lud twoy potomki przełożonych twoich [*tj. synów Jakuba i Józefa*] *RejPs* 113; A mali krześciánin ábo przełożony náłładowác Kryfthá/ thedy ma fwe rodzice zábić/ to ięft opułćić dla miłóści Bożey *HistRzym* 116v, 117.

9. Zależny od kogoś [komu] (1) : Rozważyłem ty wżytki rzeczy íam w íobie iáfnie/ iż íprawiedliwi y mądrzy/ y ich słúdy ią w rękú Bożych. A iż człowiek niewie być połpołu miłóści y nienawiłci/ ále Bogu ty rzeczy ią przełożone [*Vulg Eccle* 9/1-2] *BielKron* 81.

10. [*Między warstwy którego coś włożono [czym]*]: Rewizorowie [...] oglądowali miejsce to, gdzie p. Chrystofowa Gnoyenska uczyniła jaz chruściany ziemią przełożony przez rzekę Thanew *LustrSand* 141.]

11. [*Włożony; przen [na kogo]*]: Bo gdy ná nas [*krzyż*] jákimkolwiek obyczajem przełożon bywa, już nas do tego pędzi á pobudza, ábychmy wołali do Pána Bogá tak, jáko nas [...] Pan á zbáwiciel náš, Jezus Krystus, tą wdzięczną piosnką ewánjelijej świętej upominác raczy *LubWiryd* 45.]

12. *geom. Przekształcony (o figurze) (1)* :

Wyrażenie: »na inszą stronę przełożon« (1): A dla tego to Miernicy zową Przekładánim: bo tá fztuká Kliná odcięta ma być lám ná infszą ftronę przełożóná/ áby z Kliná byłá Figurá ná cztery węgly. *GrzepGeom* K2v.

13. [*Przewyższony [czym]*]: oto z wami ślę czterdzieści tysięcy ludu wybornego/ Íprawuyćie ij tak opátrznie/ ábyście sobie wieczną sławę/ á nieprzyjacielom nášym znáczną škodę vczynili: co mu oni chutliwie obiecáli/ iż na ich pilności niemiáło nic odyść/ byle iácy niebyli wielkością ludu Fráncufkiego przełożeni. *HistOtton* 82v.]

14. *Pokonany (1)* : Alkáir miáło/ [...] głowá wżytkiego Egiptu/ [...] tám głowá mieszkał zázwdy Zołdan krol Sáráceńki/ poki niebył przełożon od Turkow. *BielKron* 270v.

15. *Zestawienie*: »liczba przełożona« = *liczebnik główny (1)* : (*nagł*) Nomina numeralia cardinalia. Furnemliche breuchlichste namen der tzal. Ymyoná licžby póppolitey przełożoney. (-) [...] Yeden [...] Dwá [...] Trzy *Murm* 198.

Synonimy: **1.** *przedni, postanowiony, powyszszon, wysadzony, zwierzchni*; **a.a.** *dozorca, głowa, gospodarz, krol, książę, mistrz, wysoki, pan, pasterz, pierwszy, podawca, rząńca, rządziciel, sprawca, starszy, stroż, urzędnik, wielki, wodz*; **β.a.a.** *ksieni, matka, opacicha, prałatka, pryjoryni, przeorysza*; **2.** *bojar, pan, potentat*; **4.** *podniesiony, podwyższony, powyszszon*; **5.** *podany*.

Cf **PRZEŁOŻYĆ**